

Developing a Business Sustainability Model in the Supply Chain Using the Meta-Synthesis Approach

Alireza Shirmohammadi

Ph.D. Candidate, Department of Management, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran. E-mail: shirmohammadi.alireza@yahoo.com

Farhad Vafae

*Corresponding author, Assistant Prof., Department of Management, University of Kurdistan, Kurdistan, Iran. E-mail: far.vaff@yahoo.com

Farshid Namamian

Assistant Prof., Department of Management, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran. E-mail: farshidnamamian@gmail.com

Mohammad Taban

Assistant Prof., Department of Management, University of Ilam, Ilam, Iran. E-mail: m.taban@ilam.ac.ir

Abstract

Objective

Entrepreneurship as well as the creation of dynamic and productive businesses is considered as the important factors and the driving force for economic development in any country. In this regard, it is important to pay attention to identifying and activating the capacity to create jobs and entrepreneurship and to the sustainability of established businesses. However, our country is deprived of the benefits of a sustainable supply chain. It is not possible to expect a stable performance from the supply chain until all the businesses across the supply chain build sustained interactions with each other. Therefore, one must look for the dimensions, components and indicators to develop a business sustainability model in the supply chain so that the businesses within the supply chain could be sustained and, ultimately, supply chain stability would be achieved. The present study has attempted to develop a model of sustainability for the businesses within the supply chain through selecting a different perspective from previous studies by identifying, combining and deeply understanding the dimensions, concepts and indicators. Therefore, the main purpose of this study is to propose a model in order to fill the gap in the related literature in our country, which can show the innovative and distinctive aspects of this research.

Methodology

The present study is applied in terms of purpose because businesses can measure their sustainability based on the indicators of the final model of this research and it is a meta-synthesis of the previous qualitative studies in terms of method. To achieve the research objective, the meta-synthesis method

was used in accordance with the seven-step model proposed by Sandelowski and Barroso. The statistical population of this research includes all the articles, research reports, books, databases, as well as local and international publications in the field of business sustainability in the supply chain from 2000 to 2018. The keywords were looked up in MAGIRAN, SID, CIVILICA, NOORMAGS, Science Direct, Springer, Scopus, Google Scholar and Emerald databases. The inclusion criteria were: valid databases, research period and using the keywords. As a result of reviewing the databases using different search engines and based on the inclusion criteria, 422 cases were finally found.

Findings

Business sustainability model in this study proposed 93 indicators for business sustainability in the form of 16 themes and 3 main dimensions. The main dimensions of the model include economic, social and environmental dimensions where the economic dimension includes 3 main themes and 18 indicators, the social dimension includes 7 themes and 33 indicators, and the environmental dimension includes 6 themes and 42 indicators. In this study, the environmental dimension provided the highest variety with 42 indicators followed by the social and economic dimensions with 33 and 18 indicators, respectively.

Conclusion

The achievement of economic stability means continuity of business economic activity as well as sustainability in the economic system which requires the indicators such as organizational capabilities (strategic flexibility, value chain flexibility and achieving customer integration), innovation in business processes and activities, lean management, competitive advantage, marketing, risk management and entrepreneurship. On the other hand, business sustainability refers to the ability of the society to maintain the necessary instruments to create wealth, prosperity and social participation to promote social integration and cohesion. Besides, as a concept, it seeks to maintain and stabilize the social and cultural components of society in relation to other aspects of sustainability (economic and environmental). In addition, the environmental responsibilities of companies and the related activities can be considered as a source to legitimize their competitive advantage. This, in turn, leads to the formation of a better image of the company in the minds of its customers as an environmentally friendly image and helps sustain its activities. Based on the findings and the results of the research (identifying the dimensions, themes and indicators of business sustainability), it is recommended to the managers, planners and policy makers in the field of business to establish a business and its management, evaluate the existing businesses, eliminate possible shortcomings and avoid complying them with those indicators based on the indicators which were proposed by this model.

Keywords: Business sustainability, Supply chain, Meta-synthesis.

Citation: Shirmohammadi, A., Vafae, F., Namamian, F., & Taban, M. (2020). Developing a Business Sustainability Model in the Supply Chain Using the Meta-Synthesis Approach. *Journal of Business Management*, 12(3), 627- 651. (in Persian)

Journal of Business Management, 2020, Vol. 12, No.3, pp. 627- 651

DOI: 10.22059/jibm.2019.286657.3597

Received: August 13, 2019; Accepted: January 08, 2020

© Faculty of Management, University of Tehran

طراحی الگوی پایداری کسب و کار در زنجیره تأمین با استفاده از رویکرد فراترکیب

علیرضا شیرمحمدی

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: shirmohamadi.alireza@yahoo.com

فرهاد وفايي

* نویسنده مسئول، استادیار، گروه مدیریت، دانشگاه کردستان، کردستان، ایران. رایانامه: far.vaff@yahoo.com

فرشید نامیان

استادیار، گروه مدیریت، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: farshidnamamian@gmail.com

محمد تابان

استادیار، گروه مدیریت، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. رایانامه: m.taban@ilam.ac.ir

چکیده

هدف: اهمیت ویژه و حیاتی اشتغال‌زایی و راه‌اندازی کسب و کار و مهم‌تر از آن، پایداری کسب و کارهای ایجاد شده در وضعیت کنونی اقتصاد جهانی، برای هر کشور در حال توسعه‌ای همچون کشور عزیزمان ایران، محققان را بر آن داشت تا پژوهشی با هدف طراحی و تدوین الگویی برای پایداری کسب و کار در زنجیره تأمین اجرا کند.

روش: برای دستیابی به این هدف مهم، پژوهشگران رویکرد فراترکیب را در پیش گرفتند. بر این اساس، ۸۱ پژوهش پیشین مرتبط با اهداف مطالعه حاضر را با استفاده از الگوی هفت‌مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو بررسی کردند و به تجمیع، ترکیب و تفسیر یافته‌های این پژوهش‌ها پرداختند تا با بسط مدل جدید، تصویر جامع، نو و بدیعی از پایداری کسب و کار در زنجیره تأمین ارائه دهند. بسط مدل یاد شده، یکی از قوت‌ها و نوآوری‌های این پژوهش است.

یافته‌ها: الگوی پایداری کسب و کار در این پژوهش، ۹۶ شاخص پایداری کسب و کار را در قالب ۱۶ مضمون و ۳ بُعد اصلی شناسایی و ارائه کرده است. مدل یاد شده دارای بُدهای اصلی اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است که بُعد اقتصادی ۳ مضمون، بُعد اجتماعی ۷ مضمون و بُعد زیست‌محیطی ۶ مضمون را دربرمی‌گیرد.

نتیجه‌گیری: در این پژوهش بُعد زیست‌محیطی با ۴۵ شاخص دارای بیشترین گستردگی و ابعاد اجتماعی و اقتصادی، به ترتیب با ۳۳ و ۱۸ شاخص در رده‌های بعدی اهمیت قرار گرفتند.

کلیدواژه‌ها: پایداری کسب و کار، زنجیره تأمین، فراترکیب.

استناد: شیرمحمدی، علیرضا؛ وفايي، فرهاد؛ نامیان، فرشید؛ تابان، محمد (۱۳۹۹). طراحی الگوی پایداری کسب و کار در زنجیره تأمین با استفاده از رویکرد فراترکیب. *مدیریت بازرگانی*، ۱۲(۳)، ۶۲۷-۶۵۱

مدیریت بازرگانی، ۱۳۹۹، دوره ۱۲، شماره ۳، صص. ۶۲۷-۶۵۱

DOI: 10.22059/jibm.2019.286657.3597

دریافت: ۱۳۹۸/۰۵/۲۲، پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۱۸

© دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

مقدمه

پیچیدگی و عدم قطعیت محیطی، از ویژگی‌هایی است که بنگاه‌های کسب‌وکار امروزی با آن روبه‌رو هستند. این پویایی و عدم قطعیت، تأثیر عمیقی بر فعالیت‌های شرکت‌ها، به‌ویژه زنجیره تأمین آنها دارد (الفت و مزروعی، ۱۳۹۳). با توجه به آشفتگی‌های عصر حاضر و محیط پویای کسب‌وکار در سال‌های اخیر، شرکت‌ها باید به‌دنبال راه‌حل مؤثر برای زنده‌ماندن در بازار رقابت شدید جهانی باشند (صفایی و غلامرضابتبار، ۱۳۹۳) که در این راه، توجه به مدیریت زنجیره تأمین، می‌تواند موجب دستیابی به مزیت رقابتی پایدار شود (هاشمی پطرودی، صادقی‌مقدم، جعفرنژاد، صفری، ۱۳۹۷). به باور بسیاری از صاحب‌نظران، در دنیای رقابتی امروز، رقابت از سطح شرکت‌ها به رقابت میان زنجیره تأمین آنها کشیده شده است (الفت و مزروعی، ۱۳۹۳). جهانی‌شدن مطالبات، دامنه مدیریت زنجیره تأمین را به فراتر از مسائل اقتصادی سوق داده و به موضوعاتی ویژه‌ای مانند رسیدن به شرایط کار عادلانه، تولید سازگار با محیط زیست کشانده است. این امر باید در تقاطع با توسعه پایدار^۱ که معمولاً در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیط زیست است، در نظر گرفته شود. مدیریت زنجیره تأمین در شیوه پایدار، به نگرانی فزاینده شرکت‌های کوچک، متوسط و بزرگ و اغلب صنایع تبدیل شده است (پيله‌وری و اله‌یاری، ۱۳۹۶).

توسعه پایدار یکی از موضوعاتی است که امروزه، توجه فزاینده سازمان‌ها را در سطح بین‌المللی به خود جلب کرده است. اهمیت این موضوع را در عرصه بین‌المللی، می‌توان در انتشار سالیانه گزارش توسعه پایدار سازمان ملل در حوزه‌های مختلف جست‌وجو کرد. سازمان ملل، توسعه پایدار را چنین تعریف می‌کند: توسعه‌ای است برای رفع نیازهای حال حاضر، بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده برای رفع نیازهای خود (رعیت‌پیشه، احمدی و عباس‌نژاد، ۱۳۹۵). مفهوم پایداری چندبُعدی است که نمی‌توان آن را به‌راحتی و به‌طور مستقیم اندازه‌گیری کرد. این مفهوم به مجموعه‌ای از شاخص‌ها نیاز دارد تا بتوان به‌کمک آن، عملکرد شرکت‌ها را در رابطه با هر یک از ابعاد مختلف پایداری (اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی) ارزیابی کرد. در حال حاضر، شاخص‌های عملکرد پایداری شرکت‌ها، سه بخش اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را شامل می‌شود و بر اساس شاخص‌های سازمان گزارشگری پایداری و بر مبنای توسعه پایدار بلندمدت صورت می‌گیرد که از زمان انتشار آن، هر ساله بازنگری می‌شود (طرح گزارش جهانی^۲، ۲۰۱۸). بُعد اقتصادی پایداری، به خلق ارزش و تأثیر مالی فعالیت‌های پایداری شرکت مربوط می‌شود. شاخص‌های عملکرد اقتصادی، به سنجش نتایج اقتصادی حاصل از فعالیت‌های سازمان، برای سهام‌داران آن می‌پردازد؛ در حالی که شاخص‌های مالی، بر قابلیت سودآوری سازمان تمرکز می‌کند و شاخص‌های اقتصادی، بر روش و میزان تغییر وضعیت اقتصادی سهام‌داران، به‌عنوان پیامد فعالیت‌های سازمان تأکید دارد (هارون رشیدی، مهرابی، رحیمی و جعفری، ۱۳۹۵). بُعد اجتماعی پایداری، به تأثیر شرکت بر جامعه و مسائلی مانند روابط اجتماعی، حمایت از آموزش، کمک‌های خیریه و سایر موضوعات مربوط به اجتماع، شامل شرکت در اجتماع، مسائل مربوط به زنان، اقلیت‌های قومی و... می‌پردازد (الکینگتون^۳، ۱۹۹۸). عملکرد اجتماعی، از طریق تجزیه و تحلیل آثار شرکت بر سهام‌داران و ذی‌نفعان در سطح محلی،

ملی و جهانی صورت می‌گیرد. همچنین، شاخص‌های اجتماعی، بر دارایی نامشهود شرکت، از جمله منابع انسانی نیز تأثیر می‌گذارد (بامگارتنر و ابر،^۱ ۲۰۱۰). بُعد زیست‌محیطی پایداری، به آثار سازمان بر سیستم‌های طبیعی از جمله اکوسیستم، زمین و آب‌وهوا می‌پردازد. بُعد زیست‌محیطی پایداری، از بیشترین و عمیق‌ترین پیامدهای مرتبط با سه بُعد پایداری محسوب می‌شود. شاخص‌های عملکرد پایداری، بر اساس مفهوم چرخه عمر، مصرف منابع، آلودگی زیست‌محیطی، حمل‌ونقل و سایر عوامل است که هزینه‌ها و منافع بُعد محیطی عملکرد و فعالیت‌های سازمان را دربرمی‌گیرد. بُعد زیست‌محیطی، به‌طور عمده بر حفظ منابع طبیعی تمرکز دارد (هارون رشیدی و همکاران، ۱۳۹۵).

افزایش هزینه‌های زیست‌محیطی و فشار مصرف‌کنندگان، برای تولید کالاهایی مطابق با استانداردهای زیست‌محیطی و از سوی دیگر، آگاهی جامعه بیرونی و کارکنان شرکت از مسائل اجتماعی مرتبط با سازمان‌ها و ایجاد گروه‌هایی در حمایت از جامعه و افراد و افزایش مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها و شرکت‌ها، موجب شده است که بسیاری از سازمان‌ها، به‌سمت پایداری در زنجیره تأمین حرکت کنند و معیارهای جدیدی را در عملیات خود مدنظر قرار دهند (قاسمی و رعیت‌پیشه، ۱۳۹۴). پایداری، به تعادل مناسب بین توسعه اقتصادی، نظارت محیطی و دارایی اجتماعی اشاره می‌کند (الفت و مزروعی، ۱۳۹۳). برخی از مطالعات نیز تأکید کرده‌اند که پیاده‌سازی ترکیب پایداری در مدیریت زنجیره تأمین، به مسئله‌ای حیاتی برای سازمان‌ها تبدیل شده است (رعیت‌پیشه و همکاران، ۱۳۹۵). مدیریت جریان مواد، اطلاعات و سرمایه و نیز، همکاری میان کسب‌وکارهای درگیر در طول زنجیره تأمین با در نظر گرفتن ابعاد سه‌گانه پایداری (اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی) به‌منظور یکپارچه‌سازی اهدافی که برگرفته از نیازهای مشتریان و ذی‌نفعان است، مدیریت زنجیره تأمین پایدار تعریف می‌شود. در زنجیره‌های تأمین پایدار، شرط باقی‌ماندن اعضا در طول زنجیره تأمین، این است که اعضا معیارهای اجتماعی و زیست‌محیطی را به‌کار گیرند. در عین حال، به نظر می‌رسد که ماندن در عرصه رقابت به پاسخ‌گویی به نیازهای مشتریان و ذی‌نفعان و نیز، رعایت شاخص‌های اقتصادی مرتبط، وابسته باشد (سیورینگ و مولر^۲، ۲۰۰۸).

زنجیره تأمین، به حلقه‌هایی از کسب‌وکارهای مجزا گفته می‌شود که تأمین‌کنندگان، تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان و خرده‌فروشان را که در درون یک شبکه ارتباطی با هم تعامل می‌کنند، دربرمی‌گیرد. پایداری زنجیره تأمین، به پایداری تک‌تک حلقه‌های کسب‌وکار موجود در آن زنجیره تأمین وابسته است، بنابراین بایستی هر یک از کسب‌وکارهای تشکیل‌دهنده زنجیره تأمین، از عملکرد پایداری، طبق شاخص‌های استاندارد پایداری برخوردار باشند. مطابق نتایج برخی پژوهش‌ها، می‌توان گفت که هر شرکتی از طریق فعالیت‌های تجاری، ممکن است در کوتاه‌مدت به سودآوری دست یابد، ولی معیارهایی مانند رفتار اجتماعی شرکت، پاسخ‌گویی اخلاقی شرکت و در نظر گرفتن منافع سایر ذی‌نفعان است که باعث می‌شود شرکت در درازمدت حفظ شود و به فعالیت خود ادامه دهد. بنابراین، پایداری کسب‌وکار^۳ از مسائل کلیدی محیط تجاری کنونی به شمار می‌آید (اردیرن سلبی و دانداز^۴، ۲۰۱۲). بر اساس دیدگاه تئوری ذی‌نفعان، اهداف شرکت و فعالیت‌های اصلی شرکت تغییر شکل می‌دهند و ذی‌نفعان سازمان به بازیگران اصلی شرکت تبدیل می‌شوند که بر سازمان‌ها تأثیر می‌گذارند و آنها را در دستیابی به اهداف خود یاری می‌رسانند. پایدار بودن شرکت‌ها، به توانایی آنها برای

تعامل با ذی‌نفعان و درگیر بودن آنها در روند تصمیم‌گیری بستگی دارد (هوریش، فریمن و شالتگر^۱، ۲۰۱۴). پایداری کسب‌وکار، دستیابی استراتژیک و تلفیق اهداف اجتماعی، محیطی و اقتصادی شرکت، از طریق هماهنگی سیستماتیک، فرایندهای تجاری درون سازمانی اصلی، برای بهبود عملکرد اقتصادی بلندمدت و شبکه ارزش شرکت است (کارتر و راجرز^۲، ۲۰۰۸). پایداری کسب‌وکار، رویکردی متفاوت در کسب‌وکار است که بر اساس آن، سازمان برای تمامی ذی‌نفعان خود ارزش بلندمدت می‌آفریند. در این رویکرد، فقط استراتژی‌های سبز و دوستدار محیط زیست مدنظر نیستند، بلکه همه ابعاد عملکردی کسب‌وکار، یعنی ابعاد اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، همراه با ابعاد محیط زیست نیز در کانون توجه قرار می‌گیرند (هارون رشیدی و همکاران، ۱۳۹۵).

ایران کشوری در حال توسعه است و همان‌طور که می‌دانیم، یکی از عوامل مهم و در واقع، موتور محرک برای توسعه اقتصادی هر کشور، کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای پویا و مولد است. در این زمینه، توجه به دو نکته حائز اهمیت است: ۱. شناسایی و فعال‌سازی ظرفیت‌های اشتغال‌زایی و کارآفرینی و ۲. پایداری کسب‌وکارهای ایجاد شده. همچنین، ایران، یکی از کشورهایی است که از مزایای زنجیره تأمین پایدار^۳ بی‌بهره است. مادامی که تمامی کسب‌وکارهای سراسر زنجیره تأمین در تعامل با هم پایدار نباشند، نمی‌توان انتظار داشت که زنجیره تأمین، عملکرد پایداری داشته باشد، از این رو، بایستی به دنبال یافتن ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی برای طراحی مدل پایداری کسب‌وکار در زنجیره تأمین بود تا از طریق برآورده کردن آنها، بتوان کسب‌وکارهای درون زنجیره تأمین را پایدار کرد و در نهایت، به پایداری زنجیره تأمین دست یافت. بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که تاکنون در نشریه‌های داخلی، هیچ مطالعه‌ای مبنی بر تدوین الگویی برای پایداری کسب‌وکار با استفاده از روش فراترکیب صورت نگرفته است. در نشریه‌های خارجی نیز، مقاله‌های موجود در این زمینه، به برخی از شاخص‌ها و ابعاد پایداری زنجیره تأمین، آن هم به صورت مجزا پرداخته‌اند؛ اما پژوهش پیش رو با انتخاب زاویه دیدی متفاوت از پژوهش‌های پیشین و شناسایی، ترکیب و درک عمیق ابعاد، مفاهیم و شاخص‌ها، به طراحی الگوی پایداری کسب‌وکارهای درون زنجیره تأمین پرداخته است. بنابراین اجرای این پژوهش و ارائه الگوی یاد شده به منظور پرکردن بخشی از خلأ موجود در حوزه ادبیات کسب‌وکار در کشورمان که می‌تواند جنبه نوآوری و وجه تمایز این پژوهش را نشان دهد، هدف اصلی این پژوهش است.

پیشینه پژوهش

امروزه همراه با رشد و توسعه صنایع و واحدهای تجاری مختلف، مسائل و مشکلات جدیدی پدیدار شده که از پیامدها و تأثیر فعالیت‌های واحدهای تجاری بر محیط زیست و جامعه نشئت گرفته است. مفهوم پایداری، نخستین بار در توجه به تخریب محیط زیست به وسیله انسان شکل گرفت و به‌عنوان دغدغه‌ای مهم مطرح شد، به‌طوری که حفظ و نگهداری محیط زیست برای خود و نسل‌های آینده، به ارزش جدی تبدیل شد. توسعه کسب‌وکارها و تأکید بیش از حد آنها بر بُعد اقتصادی که ناظر بر دستیابی به سود بیشتر است، به دغدغه‌هایی در سایر جنبه‌های زندگی بشر امروزی، به‌خصوص ابعاد اجتماعی و زیست‌محیطی منجر شده است. با توجه به آگاهی رو به رشد جامعه جهانی از محیط زیست و پایداری، دیگر

1. Hörisch, Freeman & Schaltegger
3. Sustainable Supply Chain

2. Carter & Rogers

سازمان‌ها نمی‌توانند نگرانی‌های پایداری در کسب‌وکار را نادیده بگیرند (لوترا، گاویندن، کانون، منگلا و گارگ^۱، ۲۰۱۷)، بنابراین مفهوم پایداری، به‌عنوان ابزاری برای برقراری تعادل بین ابعاد زیست‌محیطی و اجتماعی کسب‌وکارها با بُعد اقتصادی و مالی آنها در ادبیات کسب‌وکار وارد شد و توجه هم‌زمان به ابعاد مذکور و تلفیق آنها در مفهوم کسب‌وکار، به شکل‌گیری مفهومی کاربردی و گسترده‌تر به نام پایداری کسب‌وکار منجر شد که امروزه به‌طور فزاینده‌ای در کانون توجه محققان و صاحب‌نظران قرار گرفته است (شرفی، رضایی، میرک‌زاده و کرمی دهکردی، ۱۳۹۶).

گل‌هارد و دلفت^۲ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «نقش قابلیت‌های سازمانی در دستیابی به عملکرد پایدار برتر شرکت‌های شیمیایی در آلمان»، قابلیت‌های سازمانی، شامل انعطاف‌پذیری استراتژیک، انعطاف‌پذیری زنجیره ارزش و یکپارچگی مشتری را عوامل اثرگذار بر عملکرد اقتصادی پایداری شرکت‌های یادشده معرفی کردند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه آنلاین بود و داده‌ها با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل شدند.

ماکیکوا، اسمورادا، دورچاک، بیوج و مارکوویچ^۳ (۲۰۱۸) با بررسی رابطه پایداری کسب‌وکار و عملکرد مالی در بخش عمومی کشور اسلواکی، به کمک روش تحلیل همبستگی و رگرسیون، نشان دادند که بین عملکرد مالی و پایداری کسب‌وکار، رابطه مستقیمی وجود دارد. مارتینز لئون و کالوو - آمودیو^۴ (۲۰۱۷) در مطالعه خود با موضوع «به‌سمت ناب^۵ برای پایداری»، به این موضوع اشاره کرده‌اند که ناب‌بودن، یکی از الزامات پایداری شرکت‌هاست. آگان، آکار و نیوریوتر^۶ (۲۰۱۸) در مطالعه مروری خود بر این موضوع تأکید کردند که در محیط بسیار رقابتی کسب‌وکار، نه‌تنها عملکرد شرکت، بلکه عملکرد تأمین‌کنندگان آنها نیز حائز اهمیت است و پایداری سازمان، به روابطی که با تأمین‌کنندگان ایجاد می‌شود، بستگی دارد. بنابراین، پروژه‌های توسعه تأمین‌کننده، در پایداری شرکت و زنجیره تأمین نقش مهمی دارند. سیلوستر و تیرکا^۷ (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای با عنوان «نوآوری‌هایی برای توسعه پایدار» بیان کردند که توسعه پایدار، مسئله فشرده‌ای است که به اقدام‌های فوری و تغییرهایی از سوی دولت‌ها، صنعت و به‌طور کلی جامعه نیاز دارد. دیدگاه آنها این است که نوآوری یک پیشران کلیدی برای پایداری است که در بین دانشمندان، متخصصان صنعت و نمایندگان دولت، به‌طور گسترده‌ای پذیرفته شده است. نتایج تجربی پژوهش بن‌یوسف، بوبکر و عمری^۸ (۲۰۱۸) نشان می‌دهد که کارآفرینی رسمی و غیررسمی باعث شده است که کیفیت محیط زیست و پایداری، در ۱۷ کشور آفریقایی کاهش یابد. کارآفرینی غیررسمی، بیش از کارآفرینی رسمی به تخریب محیط زیست کمک می‌کند؛ اما رابطه میان کارآفرینی و توسعه پایدار با وجود سطح بالایی از نوآوری و کیفیت نهادی، بسیار مثبت است.

سیرا وارا، پیپس و پلیسر^۹ (۲۰۱۸) معیارهای چندگانه اجتماعی پایداری را با استفاده از تحلیل محتوای مطالعات پیشین بررسی کردند. نتایج مطالعه آنها نشان می‌دهد که تحرک و دسترسی، ایمنی و توسعه محلی در میان معیارها، بیشترین تکرار را داشته است. همچنین، آنها ۲۳ معیار را برای بُعد اجتماعی پایداری ارائه کردند. استانیسکین و

1. Luthra, Govindan, Kannan, Mangla & Garg
 3. Maciková, Smorada, Dorčák, Beug & Markovič
 5. Lean
 7. Silvestre & Țîrcă
 9. Sierra-Varela, Yepes & Pellicer

2. Gelhard & Delft
 4. Martinez Leon & Calvo-Amodio
 6. Ağan, Acar & Neureuther
 8. Ben Youssef, Boubaker & Omri

استانکویچز^۱ (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای با عنوان «چارچوبی برای سنجش پایداری اجتماعی»، چارچوبی برای سنجش پایداری اجتماعی پیشنهاد کردند که از شش بُعد مشارکت کارکنان، همکاری کارکنان، فرصت‌های برابر، توسعه کارکنان، بهداشت و ایمنی و مشارکت خارجی تشکیل شده است.

کومار و آنباناندام^۲ (۲۰۱۸) چارچوبی را برای محاسبه شاخص پایداری اجتماعی ارائه دادند که براساس ابزار، ابعاد و ویژگی‌های پایداری اجتماعی در حوزه حمل‌ونقل است. قرارداد کار، آموزش و توسعه، فعالیت‌های ایمنی و بهداشت، جبران خدمت کارکنان، مشارکت فرهنگی، توانمندسازی ذی‌نفعان، فرصت‌های برابر استخدام، برخی از شاخص‌های پایداری اجتماعی مدنظر آنها بوده است. مانی، آگراوال و شارما^۳ (۲۰۱۵)، از طریق مطالعه موردی مقایسه‌ای، چارچوبی برای پایداری اجتماعی در زنجیره تأمین صنایع هند پیشنهاد کرده‌اند که در آن تنوع، تبعیض، سلامتی و ایمنی، شیوه‌های غیراخلاقی، حقوق بشر، مشارکت صاحبان سهام، نوع دوستی، رفاه کارکنان، مؤلفه‌های بُعد اجتماعی پایداری معرفی شده است. مانی، گوناسکاران، پاپادوپولوس، هازن و دویی^۴ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «پایداری اجتماعی در زنجیره تأمین» شش زمینه را برای پایداری اجتماعی مطرح کردند که عبارت‌اند از: خیرخواهی (نوع دوستی)، ایمنی، سلامت و رفاه، عدالت، اخلاق، حقوق بشر.

مارتینز و دلبوسکو^۵ (۲۰۱۴) به منظور یافتن رابطه بین ابعاد پایداری و تصویر و شهرت شرکت، ۳۸۲ شرکت اسپانیایی را بررسی کردند و به کمک معادلات ساختاری به تحلیل داده‌ها پرداختند. آنها برای پایداری ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را در نظر گرفتند. از دید آنها، شاخص‌های بُعد زیست‌محیطی پایداری عبارت‌اند از: حفاظت از محیط زیست، کاهش مصرف منابع طبیعی، بازیافت، انتقال اقدامات زیست‌محیطی شرکت به مشتریان، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، انجام ممیزی سالانه محیط زیست و اقدام برای دریافت گواهی‌نامه‌های زیست‌محیطی.

پیمنتا و بال^۶ (۲۰۱۵) در مطالعه‌ای با عنوان «تجزیه و تحلیل شیوه‌های پایداری محیطی در مدیریت زنجیره تأمین بالادست»، اقدامات پایداری زیست‌محیطی را به این ترتیب برشمردند: انطباق با مقررات زیست‌محیطی، کاهش آلودگی محیط زیست، توسعه برنامه‌ریزی زیست‌محیطی، استفاده از فناوری برای کاهش انتشارات، فناوری پاک، بازیافت، طراحی محصول سازگار با محیط زیست، بهبود بسته محصول، توسعه تأمین‌کنندگان سبز، بهبود فرایند کسب‌وکار بر اساس متریک‌ها و گزارش سالانه.

الفت و مضروعی (۱۳۹۳) در پژوهشی در صنعت فرش ماشینی، به ارائه مدلی برای اندازه‌گیری پایداری زنجیره تأمین پرداختند. ابعاد پایداری مدنظر آنها، سه بُعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی بود که شاخص‌های بُعد محیط زیست عبارت‌اند از: میزان ضایعات ایجاد شده، میزان استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، میزان حفاظت از آب، ارزیابی چرخه عمر محصول، میزان آلودگی صوتی ایجاد شده، میزان بازیافت و میزان انرژی مصرفی تجدیدناپذیر.

به اعتقاد حسین‌زاده، خسروی‌بیگی، ایستگلدی و شمس‌الدینی (۱۳۹۰) ارزیابی پایداری زیست‌محیطی، یکی از ابزارهای بسیار مهم در فرایند توسعه پایدار است که در کانون توجه مدیران برای سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها قرار گرفته است. آنها در پژوهش خود، پایداری زیست‌محیطی را در سه بُعد منابع و خدمات محیط، سلامت محیط و انرژی در

1. Staniškienė & Stankevičiūtė
3. Mani, Agrawal & Sharma
5. Martínez & Del-Bosque

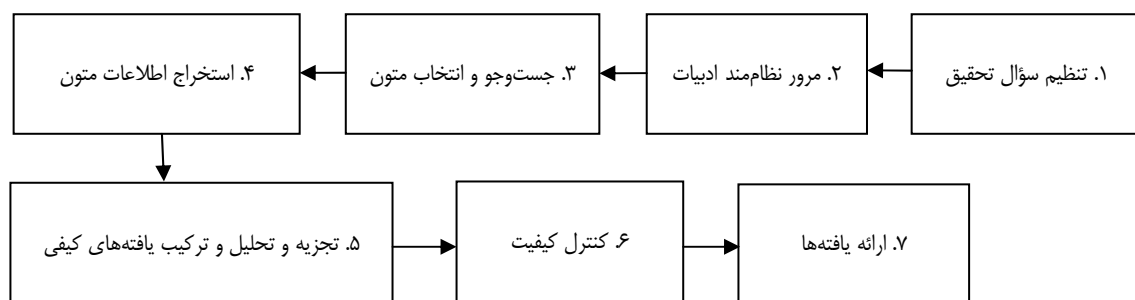
2. Kumar & Anbanandam
4. Mani, Gunasekaran, Papadopoulos, Hazen & Dubey
6. Pimenta & Ball

نظر گرفتند و با روش تصمیم‌گیری چندمعیاره، تخصیص خطی در نواحی پنج‌گانه شهری بندرترکمن را آزمون، معرفی و تحلیل کردند. شاخص‌های مدنظر آنها، میزان مواد زائد تولید شده، پیشگیری از آلودگی آب، جلوگیری از تغییر کاربری اراضی، میزان تخلیه فاضلاب و مواد زائد به مناطق ساحلی، دفع مناسب زباله و فاضلاب و میزان مصرف حامل‌های انرژی بوده است. پیلهوری و الهیاری (۱۳۹۶) طی جست‌وجو برای یافتن عوامل پایداری زنجیره تأمین در صنعت خودروسازی با توجه به مرور مطالعات انجام شده و استفاده از تکنیک دلفی فازی، شاخص‌های پایداری زنجیره تأمین در سه بُعد اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی را در ۱۵ دسته جمع‌بندی کرده‌اند. از دید آنها، شاخص‌های بُعد زیست‌محیطی پایداری عبارت‌اند از: سیستم مدیریت زیست‌محیطی، تولید محصولات با مصرف انرژی کم، مدیریت پسماند، کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، اقدامات لازم برای استفاده از انرژی تجدیدپذیر، مدیریت مصرف آب، اجتناب از تولید مواد خطرناک و استفاده از مواد تجدیدپذیر.

روش‌شناسی پژوهش

رشد فزاینده پژوهش در حوزه‌های مختلف علوم و دانش، موجب شده است تا بحث ترکیب مطالعه‌های پیشین طی فرایندی منظم و علمی در خصوص موضوعی خاص، به‌منظور ایجاد درک بیشتر از آنها، گسترش روزافزونی پیدا کند. فرامطالعه یکی از روش‌هایی است که در سال‌های اخیر، برای بررسی، ترکیب و تحلیل پژوهش‌های گذشته استفاده می‌شود. فرامطالعه به تجزیه و تحلیل عمیق کارهای پژوهشی انجام شده در حوزه‌ای خاص می‌پردازد و با توجه به نیاز تحقیق، بر چهار حوزه فراروش، فرانظریه، فراتحلیل و فراترکیب^۱ دلالت می‌کند (بنج و دی^۲، ۲۰۱۰). فراترکیب با فراهم کردن نگرش نظام‌مند برای پژوهشگران، از طریق ترکیب پژوهش‌های کیفی مختلف، به کشف موضوعات و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد و با این روش، دانش فعلی را ارتقا می‌دهد و دید جامع و گسترده‌ای را در زمینه مسائل به وجود می‌آورد (زیمیر^۳، ۲۰۰۶). پژوهش حاضر، از لحاظ هدف، در دسته پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد؛ زیرا کسب و کارها می‌توانند بر اساس شاخص‌های الگوی نهایی این پژوهش، میزان پایداری خود را بسنجند. از لحاظ روش نیز، فراترکیب مطالعات کیفی پیشین است. برای دستیابی به هدف پژوهش، از روش فراترکیب مطابق با الگوی هفت‌مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو^۴ (۲۰۰۷) استفاده شده است که خلاصه این مراحل، در شکل ۱ مشاهده می‌شود.

شکل ۱. فرایند پیاده‌سازی فراترکیب

1. Meta-Synthesis
3. Zimmer

2. Bench & Day
4. Sandelowski & Barroso

گام اول: طرح سؤال تحقیق

برای مطرح کردن سؤال تحقیق، از پارامترهای گوناگونی همچون چه چیزی، چه موقع، چگونگی روش و جامعه مورد مطالعه استفاده می‌شود. در پژوهش حاضر، این سؤال‌ها کنکاش شده‌اند:

- مضامین و شاخص‌های بُعد اقتصادی پایداری کسب‌وکار در زنجیره تأمین کدام‌اند؟
- مضامین و شاخص‌های بُعد اجتماعی پایداری کسب‌وکار در زنجیره تأمین کدام‌اند؟
- مضامین و شاخص‌های بُعد زیست‌محیطی پایداری کسب‌وکار در زنجیره تأمین کدام‌اند؟

گام دوم: مرور نظام‌مند ادبیات

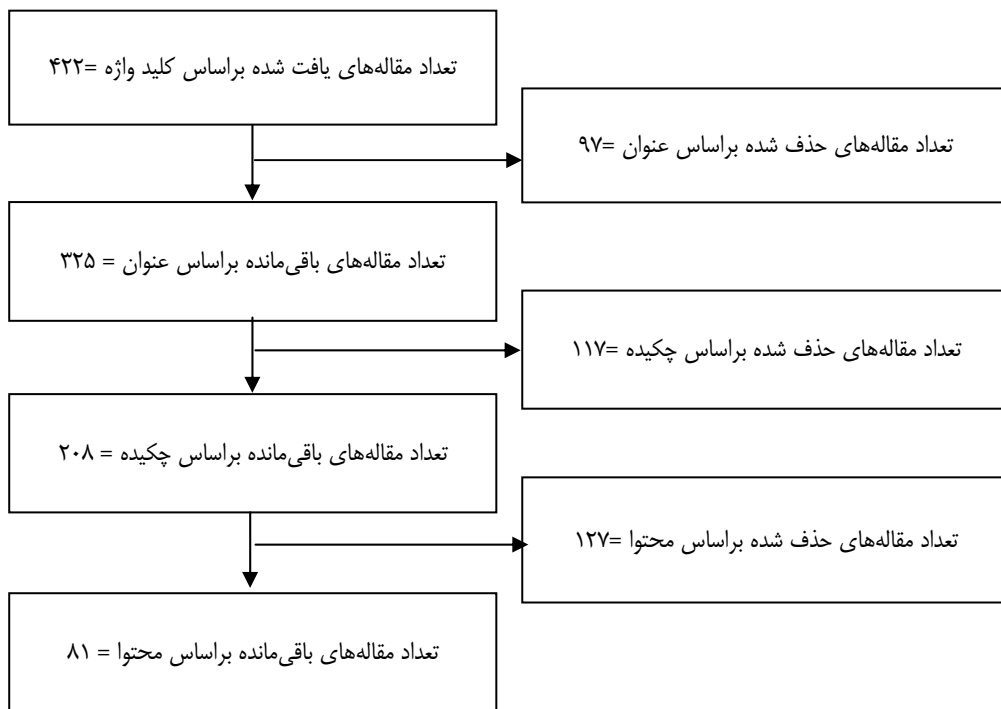
جامعه آماری این پژوهش را تمام مقاله‌ها، گزارش‌های پژوهشی، کتاب‌ها، پایگاه‌های داده و نشریه‌های داخلی و خارجی موجود در زمینه پایداری کسب‌وکار در زنجیره تأمین، در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸ تشکیل داده است. واژه‌های کلیدی پژوهش، در پایگاه‌های SID، MAGIRAN، CIVILICA، NOORMAGS، Science Direct، Springer، Scopus، Google Scholar و Emerald جست‌وجو شد. معیارهای مدنظر برای انتخاب یا عدم انتخاب مقاله‌ها عبارت بودند از: پایگاه‌های معتبر، بازه زمانی پژوهش و استفاده از واژه‌های کلیدی (سید جوادین، صفری و ابراهیمی، ۱۳۹۵)، مانند پایداری^۱، کسب‌وکار^۲، پایداری کسب‌وکار^۳، مدل کسب‌وکار^۴، مدل پایداری کسب‌وکار^۵، زنجیره تأمین پایداری^۶، مدل زنجیره تأمین پایداری^۷، مدیریت زنجیره تأمین پایداری^۸، اندازه‌گیری پایداری^۹ و ابعاد پایداری^{۱۰}. در نتیجه جست‌وجو و بررسی پایگاه‌های داده با استفاده از چند موتور جست‌وجو و بر اساس معیارهای مذکور، بیش از ۴۲۲ مقاله یافت شد.

گام سوم: جست‌وجو و انتخاب متون مناسب

در این مرحله، به بررسی تناسب موضوع مقاله‌های پیدا شده با هدف و سؤال پژوهش پرداخته شد. بدین منظور، مجموعه مقاله‌های منتخب چندین بار بازبینی شدند و در هر بازبینی، چند مقاله حذف شد. در فرایند جست‌وجو، پارامترهای مختلفی مانند عنوان، چکیده و محتوا در نظر گرفته شد و مقاله‌هایی که به لحاظ پارامترهای مذکور با سؤال و هدف پژوهش تناسبی نداشت، حذف شدند. برای بررسی کیفیت مطالعات (تناسب مقاله‌ها با پارامترهای مورد بررسی) از ابزارهای ارزیابی نقادانه (چک لیست‌ها) مانند روش‌های SIGN، CEBM و CASP استفاده می‌شود؛ اما ابزار برنامه ارزیابی مهارت‌های حیاتی (CASP)^{۱۱} که قدیمی‌ترین و پرکاربردترین ابزار ارزیابی نقادانه مقاله‌هاست، به‌علت سادگی و گستردگی، در بیشتر مقاله‌ها استفاده می‌شود (حاحی حیدری، کیماسی، عمویی، ۱۳۹۳؛ قاسمی و رعیت‌پیشه، ۱۳۹۴؛ رعیت‌پیشه، احمدی و عباس‌نژاد، ۱۳۹۵). این ابزار که به محقق کمک می‌کند تا دقت، اعتبار و اهمیت مقاله‌های کیفی را مشخص کند، ابزار استاندارد برای ارزیابی نقادانه مقاله‌هاست که توسط گروه JAMA در سال ۱۹۹۴ طراحی شد^{۱۲}. در شکل ۲، خلاصه این فرایند مشاهده می‌شود.

1. Sustainability
3. Business Sustainability
5. Business Sustainability Model
7. Sustainability Supply Chain Model
9. Sustainability Measurement
11. Critical Appraisal Skills Program

2. Business
4. Business Model
6. Sustainability Supply Chain
8. Sustainability Supply Chain Management
10. Sustainability Damnsions
2. www.reache.files.wordpress.com/2010/03

شکل ۲. فرایند جست‌وجو و انتخاب مقاله‌ها

گام چهارم: استخراج اطلاعات متون

در این مرحله از فرایند فراترکیب، پژوهشگر به‌طور پیوسته مقاله‌های منتخب در گام سوم را به‌منظور دستیابی به عوامل محتوایی پایداری کسب‌وکاری که پژوهشگران مختلف معرفی کرده‌اند، چند بار مطالعه می‌کند و این عوامل را شاخص‌های شناسایی شده خام در نظر می‌گیرد. در پژوهش حاضر، پژوهشگر شاخص‌های مذکور را شناسایی و استخراج کرد و برای انجام گام‌های بعدی، مراجع باقی‌مانده را بر اساس نام و نام خانوادگی نویسنده و سال انتشار مقاله، در جدولی ثبت کرد.

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

در این گام، محقق شاخص‌های استخراج شده در گام چهارم را به‌دقت مطالعه و چندین بار مرور کرد و با در نظر گرفتن مفهوم هریک از این شاخص‌ها، سعی در کشف مفاهیم مشترک نمود. به محض شناسایی و مشخص شدن آنها و بر مبنای میزان مشابهتی که داشتند، شاخص‌ها را با عنوان مضمون در مفهوم مشابهی که به بهترین نحو ممکن مطلب را توصیف کند، دسته‌بندی کرد. در این رویکرد، بر اساس درک و شهود پژوهشگر از موضوع مورد مطالعه، شاخص‌ها به مضامین طبقه‌بندی می‌شوند، در واقع، مضامین با توجه به سلیقه پژوهشگر شکل می‌گیرند (سیدجوادی، صفری و ابراهیمی، ۱۳۹۵). در ادامه، با تحلیل مضامین بر اساس وجه اشتراک آنها، مضامین یافت شده مرتبط، در یک بُعد دسته‌بندی شدند و در نهایت، در اختیار ۱۴ خبره قرار گرفتند. از آنجا که پژوهش‌های پیشین از الکینگتون (۱۹۹۸) تا طرح گزارش جهانی (۲۰۱۸)، ابعاد پایداری را در سه بُعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی دسته‌بندی کرده‌اند و خبرگان و

محقق نیز بر همین سه بُعد اتفاق نظر داشتند، الگوی پایداری کسب‌وکار در زنجیره تأمین در قالب ۳ بُعد، ۱۶ مضمون و ۹۶ شاخص به‌دست آمد (جدول ۱).

جدول ۱. طبقه‌بندی شاخص‌ها به مضامین و ابعاد

بُعد	مضمون	شاخص	منابع
اقتصادی	سازمانی	قابلیت‌های سازمانی (انعطاف‌پذیری استراتژیک، انعطاف‌پذیری زنجیره ارزش، یکپارچگی مشتری، نوآوری، کارآفرینی، مدیریت ریسک، مدیریت ناب، مزیت رقابتی، بازاریابی)	داکو و ناوکو (۲۰۰۷)، یاکولوا و همکاران (۲۰۱۰)، پتو (۲۰۱۲)، کواکوا (۲۰۱۳)، جورادو و فیونتر (۲۰۱۴)، آهی و سیرکی (۲۰۱۵)، راهداری و همکاران (۲۰۱۶)، گل‌هارد و وون‌دلفت (۲۰۱۶)، سان و همکاران (۲۰۱۷)، فلنهورف (۲۰۱۷)، مارتینز لئون و کالوو آمودیو (۲۰۱۷)، هورنگ و همکاران (۲۰۱۷)، اولسون و داش‌وو (۲۰۱۷)، دوراته و ماکادو (۲۰۱۷)، بن‌یوسف و همکاران (۲۰۱۸)، ده‌اگری و عمری (۲۰۱۸)، دپزینسکا و همکاران (۲۰۱۸)، آگان و همکاران (۲۰۱۸)، طرح گزارش جهانی (۲۰۱۸)، سیلواستر و تیرکا (۲۰۱۹)
	مالی	تأمین منابع مالی، عملکرد مالی، سودآوری، بازگشت سرمایه، توسعه سیستم ارزیابی و گزارش‌دهی مالی، ارزش افزوده	آزاپاجیک و پردان (۲۰۰۰)، آزاپاجیک (۲۰۰۳)، کارتر و راجرز (۲۰۰۸)، وبر (۲۰۱۶)، بوسو و همکاران (۲۰۱۷)، لاگوارت سگوت و پارانکو (۲۰۱۸)، قاسمی و رعیت‌پیشه (۱۳۹۴)، صادقی‌مقدم و همکاران (۱۳۹۴)، رعیت‌پیشه و همکاران (۱۳۹۵)، طرح گزارش جهانی
	تأمین‌کنندگان	توسعه و مدیریت تأمین‌کنندگان، آموزش کارکنان تأمین‌کنندگان، وجود تأمین‌کننده دوم، قابلیت اطمینان و مدیریت ریسک تأمین‌کنندگان، ارزیابی و انتخاب تأمین‌کنندگان	واگنر (۲۰۱۰)، ولف (۲۰۱۱)، ویتستراک و تتوتبرگ (۲۰۱۱)، هارمز و همکاران (۲۰۱۳)، ماسومیک و همکاران (۲۰۱۴)، جیا و همکاران (۲۰۱۵)، ماتیواتانان و همکاران (۲۰۱۷)، آگان و همکاران (۲۰۱۸)، صادقی‌مقدم و همکاران (۱۳۹۴)، صفایی‌قادیلایی و همکاران (۱۳۹۴)، رعیت‌پیشه و همکاران (۱۳۹۵)، طرح گزارش جهانی
اجتماعی	سلامت، بهداشت و ایمنی	مدیریت بهداشت و ایمنی محل کار، ایمنی عمومی، گواهی‌نامه‌ها و استانداردهای ایمنی و بهداشت شغلی	هارمز و همکاران (۲۰۱۳)، مانی و همکاران (۲۰۱۴)، مانی و همکاران (۲۰۱۶)، بدری احمدی و همکاران (۲۰۱۷)، ونکاتش و همکاران (۲۰۱۸)، پیویچ و همکاران (۲۰۱۸)، دومینگو و همکاران (۲۰۱۸)، کومار و آباناندام (۲۰۱۸)، وارلا و همکاران (۲۰۱۸)، طرح گزارش جهانی
	حقوق بشر	عدم تبعیض (عدالت و برابری)، آزادی تشکل‌ها و مذاکرات جمعی، کار کودکان و کار اجباری، اقدامات امنیتی، حقوق جوامع بومی و محلی، نوع دوستی (خیرخواهی)	حساس یگانه و برزگر (۱۳۹۲)، قاسمی حسین آبادی (۱۳۹۵)، هارمز و همکاران (۲۰۱۳)، مانی و همکاران (۲۰۱۴)، مانی و همکاران (۲۰۱۶)، ونکاتش و همکاران (۲۰۱۸)، پیویچ و همکاران (۲۰۱۸)، کومار و آباناندام (۲۰۱۸)، طرح گزارش جهانی
	اصول اخلاقی (اخلاق حرفه‌ای)	محرمانه‌بودن اطلاعات و حریم خصوصی مشتریان، رشوه، فساد، پول‌شویی، تکریم ارباب رجوع	حساس یگانه و برزگر (۱۳۹۲)، علی‌محمدلو و همکاران (۱۳۹۳)، مانی و همکاران (۲۰۱۴)، بدری احمدی و همکاران (۲۰۱۷)، دومینگو و همکاران (۲۰۱۸)، وارلا و همکاران (۲۰۱۸)

ادامه جدول ۱

بُعد	مضمون	شاخص	منابع
اجتماعی	مشارکت ذی نفعان	توانمندسازی ذی نفعان، رعایت حقوق ذی نفعان، آموزش و توسعه ذی نفعان، پتانسیل تأثیر در تصمیم‌گیری	مانی و همکاران (۲۰۱۴)، مانی و همکاران (۲۰۱۶)، بدری احمدی و همکاران (۲۰۱۷)، پیویچ و همکاران (۲۰۱۸)، دومینگو و همکاران (۲۰۱۸)، کومار و آبناندام (۲۰۱۸)، وارلا و همکاران (۲۰۱۸)، مانی و گوناسکاران (۲۰۱۸)، طرح گزارش جهانی
	کارکنان	اشتغال، روابط صنعتی، فرصت‌های متنوع و برابر، رضایت شغلی و رفاه کارکنان، جبران خدمت و حقوق و دستمزد منصفانه	آزاپاجیک (۲۰۰۳)، هارمز و همکاران (۲۰۱۳)، مانی و همکاران (۲۰۱۴)، مانی و همکاران (۲۰۱۶)، بدری احمدی و همکاران (۲۰۱۷)، پیویچ و همکاران (۲۰۱۸)، کومار و آبناندام (۲۰۱۸)، وارلا و همکاران (۲۰۱۸)، طرح گزارش جهانی
	فرهنگ و میراث فرهنگی	فرهنگ پایداری، ارتقای فرهنگ عمومی، حفاظت از میراث فرهنگی و تاریخی، مشارکت فرهنگی	آزاپاجیک و پردان (۲۰۰۰)، علی محمدلو و همکاران (۱۳۹۳)، وارلا و همکاران (۲۰۱۸)، مانی و گوناسکاران (۲۰۱۸)، دومینگو و همکاران (۲۰۱۸)
	اعتبار اجتماعی شرکت	تحويل به موقع و نوآورانه، شنیدن صدای مشتری، رضایت مشتری، محصولات و خدمات رقابتی، تعهد دادن و عمل کردن به تعهدات، خدمات پس از فروش شفاف و منصفانه	آزاپاجیک (۲۰۰۳)، دیلارد و همکاران (۲۰۰۹)، راجاک و وینود (۲۰۱۵)، راجاک و همکاران (۲۰۱۶)، گمبارسکی و همکاران (۲۰۱۸)، طرح گزارش جهانی
زیست‌محیطی	تأمین کنندگان	انتخاب تأمین کنندگان سازگار با محیط زیست، مدیریت تأمین کنندگان سبز، همکاری با تأمین کنندگان برای اهداف زیست‌محیطی، گواهی‌نامه ISO ۱۴۰۰۰ تأمین کنندگان، ارزیابی فعالیت‌های سازگار با محیط زیست تأمین کننده درجه دوم، ارائه مشخصات طراحی شامل الزامات زیست‌محیطی به تأمین کنندگان، خرید سبز	قاسمی و رعیت‌پیشه (۱۳۹۴)، رعیت‌پیشه و همکاران (۱۳۹۵)، ژو و همکاران (۲۰۰۷)، چیو و همکاران (۲۰۰۸)، بین و هونگ جون (۲۰۱۰)، اشبی و همکاران (۲۰۱۲)، ریفک و تروچی (۲۰۱۳)، ماسومیک و همکاران (۲۰۱۴)، پیمنتا و بال (۲۰۱۵)، گلد و اواسی (۲۰۱۵)، تای و همکاران (۲۰۱۵)، وینتر و لاش (۲۰۱۶)، طرح گزارش جهانی
	طراحی و تولید	طراحی و تولید محصول سازگار با محیط زیست، مدیریت چرخه عمر و پایان عمر محصول، کاهش مصرف منابع کمیاب، بهینه‌سازی فرایند طراحی و تولید برای کاهش تولید ضایعات، همکاری با مشتری برای تولید پاک، همکاری با مشتری برای طراحی زیست‌محیطی، طراحی محصول برای کاهش مصرف انرژی و مواد، طراحی محصول برای استفاده مجدد و بازیافت مواد و قطعات، توسعه فناوری‌های سبز در زنجیره تأمین، مدیریت و کاهش تولید زباله و مواد زائد و خطرناک در زنجیره تأمین، مدیریت مواد سبز	افت و همکاران (۱۳۹۰)، الفت و مضرعی (۱۳۹۳)، قاسمی و رعیت‌پیشه (۱۳۹۴)، رعیت‌پیشه و همکاران (۱۳۹۵)، ژو و همکاران (۲۰۰۷)، چیو و همکاران (۲۰۰۸)، دائو و سارکیس (۲۰۱۰)، بین و هونگ جون (۲۰۱۰)، امین و ژنگ (۲۰۱۲)، هارمز و همکاران (۲۰۱۳)، پیمنتا و بال (۲۰۱۵)، هاشمی و همکاران (۲۰۱۵)، وینتر و لاش (۲۰۱۶)، طرح گزارش جهانی

ادامه جدول ۱

بُعد	مضمون	شاخص	منابع
زیست‌محیطی	توزیع، حمل و نقل و فروش	بازاریابی سبز، فروش سبز، توزیع سبز، بهینه‌سازی حمل و نقل، انتخاب وسایل نقلیه سازگار با محیط زیست، حمل و نقل محیطی، همکاری با مشتری برای بسته‌بندی سبز، کاهش ضایعات بسته‌بندی	قاسمی و رعیت‌پیشه (۱۳۹۴)، رعیت‌پیشه و همکاران (۱۳۹۵)، ژو و همکاران (۲۰۰۷)، چیو و همکاران (۲۰۰۸)، بین و هونگ جون (۲۰۱۰)، بیوکوزکن و سیگدم (۲۰۱۱)، لی و چئونگ (۲۰۱۱)، لئونیدو و همکاران (۲۰۱۳)، مینا و همکاران (۲۰۱۴)، هاشمی و همکاران (۲۰۱۵)، گلد و اواستی (۲۰۱۵)، پیمنتا و بال (۲۰۱۵)، وینتر و لاش (۲۰۱۶)، کارلسون و پالمر (۲۰۱۶)، بوفلا و همکاران (۲۰۱۸)، طرح گزارش جهانی
	انرژی، سوخت و انتشارات	بهینه‌سازی مصرف سوخت و انرژی، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، کاهش تولید و انتشار گازهای گلخانه‌ای، استفاده از فناوری پاک برای کاهش انتشارات به هوا، آب و خاک، پیشگیری و کاهش آلودگی منابع آب، دفع صحیح فاضلاب صنعتی و انسانی، کاهش تغییر کاربری اراضی، جلوگیری از گرم شدن زمین و تغییرات آب و هوایی و اقلیم	الفت و همکاران (۱۳۹۰)، حسین‌زاده و همکاران (۱۳۹۰)، الفت و مزروعی (۱۳۹۳)، قاسمی و رعیت‌پیشه (۱۳۹۴)، رعیت‌پیشه و همکاران (۱۳۹۵)، پیلهوری و اله‌یاری (۱۳۹۶)، مهربابی خوزانی (۱۳۹۷)، ژو و همکاران (۲۰۰۷)، هارمز و همکاران (۲۰۱۳)، مارتینز و دلبوسکو (۲۰۱۴)، پیمنتا و بال (۲۰۱۵)، طرح گزارش جهانی
	لجستیک معکوس و زنجیره تأمین حلقه بسته	باز یافت و باز تولید محصول، استفاده از لجستیک معکوس، توسعه شبکه باز یافت در زنجیره تأمین، زنجیره تأمین حلقه بسته، تولیدات جانبی از ضایعات، تشویق نوآوری و استفاده از شیوه‌های کارا برای باز یافت و استفاده مجدد	الفت و همکاران (۱۳۹۰)، الفت و مزروعی (۱۳۹۳)، قاسمی و رعیت‌پیشه (۱۳۹۴)، رعیت‌پیشه و همکاران (۱۳۹۵)، مهربابی خوزانی (۱۳۹۷)، چیو و همکاران (۲۰۰۸)، بین و هونگ جون (۲۰۱۰)، سارکیس و همکاران (۲۰۱۰)، ویتستراک و توتوتبرگ (۲۰۱۱)، امین‌دوست و همکاران (۲۰۱۲)، مارتینز و دلبوسکو (۲۰۱۴)، آهی و سیرکی (۲۰۱۵)، پیمنتا و بال (۲۰۱۵)، آزادی و همکاران (۲۰۱۵)، وینتر و لاش (۲۰۱۶)، طرح گزارش جهانی
	قوانین و مقررات و سیاست‌ها	انطباق با استانداردهای زیست‌محیطی، گواهی‌نامه ISO ۱۴۰۰۱، سیاست‌های زیست‌محیطی دولتی، مالیات‌های زیست‌محیطی، التزام زنجیره تأمین به قوانین و مقررات زیست‌محیطی	قاسمی و رعیت‌پیشه (۱۳۹۴)، رعیت‌پیشه و همکاران (۱۳۹۵)، ژو و همکاران (۲۰۰۷)، هولت و قبادیان (۲۰۰۹)، ماسومیک و همکاران (۲۰۱۴)، پیمنتا و بال (۲۰۱۵)، آهی و سیرکی (۲۰۱۵)، طرح گزارش جهانی

گام ششم: کنترل کیفیت

به منظور اطمینان از پایایی و کیفیت، مدل نهایی در اختیار یکی از خبرگان قرار گرفت و وی، بدون اطلاع از نحوه ادغام شاخص‌ها و مضامین ایجاد شده محقق، به دسته‌بندی شاخص‌ها در مضامین اقدام کرد. پس از مقایسه مضامین محقق با مضامین فرد خبره، شاخص کاپا^۱ طبق جدول ۲ و روابط ۱ و ۲ محاسبه شد.

شایان ذکر است که از ضریب کاپا، تحت عنوان ملاک ارزیابی پایایی درونی نیز یاد می‌شود. پژوهشگران بر این باورند که چنانچه مقدار این ضریب از ۰/۶ بیشتر باشد، مناسب است. به بیان دیگر، هرچه این مقدار به ۱ نزدیک‌تر باشد، توافق بیشتر بین رتبه‌دهندگان را نشان می‌دهد و هرچه به صفر نزدیک باشد، نشان‌دهنده توافق کمتر است. در پژوهش حاضر، شاخص کاپا، همان طور که رابطه ۲ مشاهده می‌شود، ۰/۷۰۱ به دست آمده است که حاکی از معتبر بودن این شاخص است (مانیان و رونقی، ۱۳۹۴).

جدول ۲. نحوه محاسبه شاخص کاپا

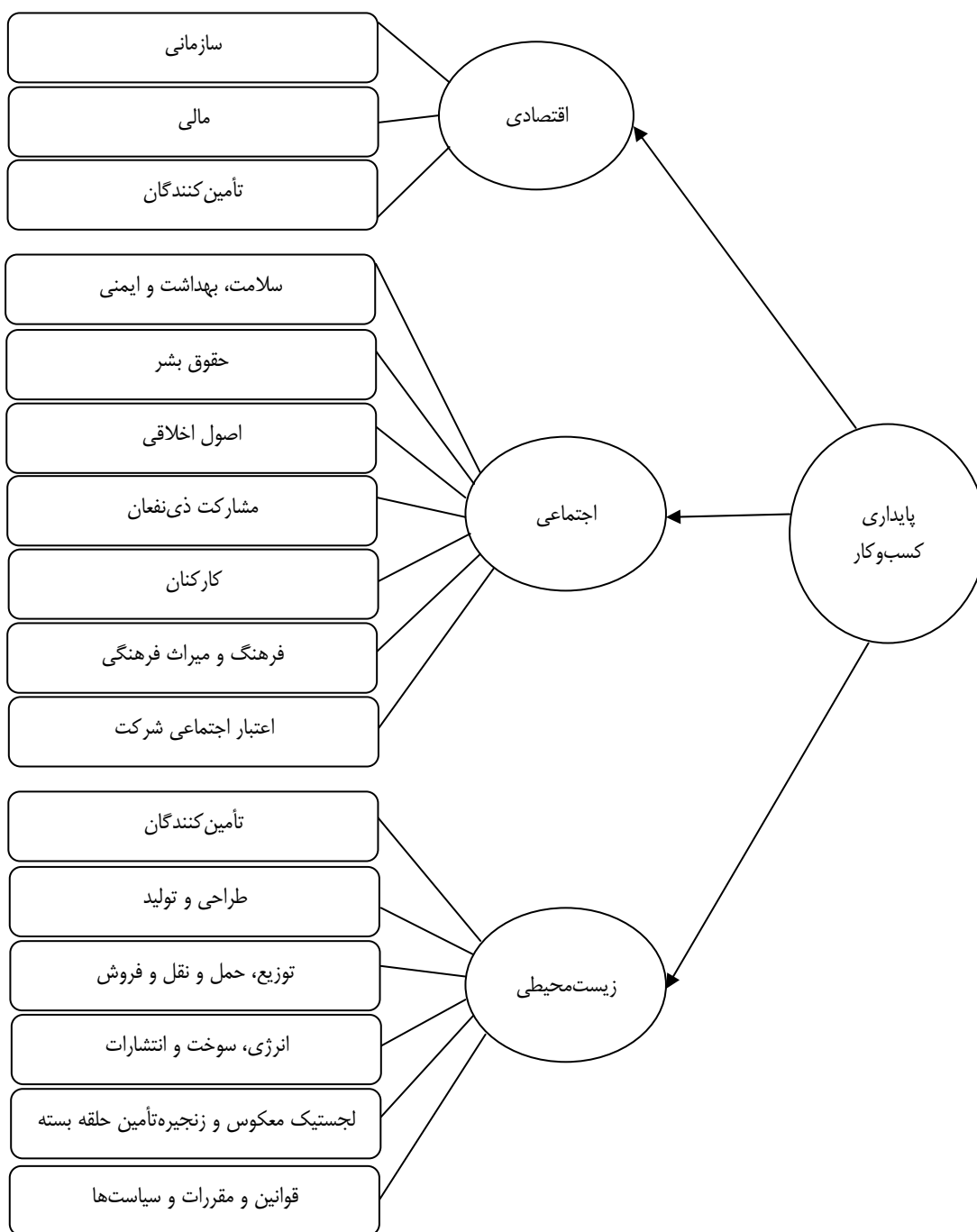
		نظر محقق		
		بله	خیر	مجموع
$\frac{A+D}{N} = \frac{0.7058}{0.7058}$ توافق‌های مشاهده شده				
نظر خبره دیگر	بله	A = ۱۲	B = ۲	۱۴
	خیر	C = ۳	D = ۰	۳
	مجموع	۱۵	۲	۱۷

$$\text{رابطه ۱)} \quad \text{توافق‌های شانس} = \frac{2}{17} \times \frac{3}{17} \times \frac{15}{17} \times \frac{14}{17} = 0.015$$

$$\text{رابطه ۲)} \quad k = \frac{\text{توافق‌های شانس} - \text{توافق‌های مشاهده شده}}{1 - \text{توافق‌های شانس}} = 0.701$$

گام هفتم: ارائه یافته‌ها

بر اساس مطالعه پژوهش‌های پیشین و طبقه‌بندی کدهای استخراج شده در جدول ۱، ابعاد اصلی پایداری کسب‌وکار شامل سه بُعد اقتصادی (با ۳ مضمون اصلی و ۱۸ شاخص)، اجتماعی (با ۷ مضمون و ۳۳ شاخص) و زیست‌محیطی (با ۶ مضمون و ۴۵ شاخص) در قالب شکل ۳ نشان داده شده است. گفتنی است که به علت تعداد زیاد شاخص‌ها و محدودیت صفحه برای نمایش کل مدل، فقط ابعاد اصلی و مضامین الگوی پایداری کسب‌وکار در شکل نشان داده شده است.

شکل ۳. الگوی پایداری کسب‌وکار

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

اهمیت بحث پایداری در حوزه‌های مختلف علوم، توجه محققان را به خود جلب کرده است. با این حال، یکی از حوزه‌هایی که پژوهشگران کشورمان آن را نادیده گرفته‌اند و در خارج از کشور نیز، محققان انگشت شماری به آن توجه کرده‌اند، پایداری کسب‌وکار است. اهمیت پایداری کسب‌وکار و نقش کلیدی آن در توسعه پایدار و فقدان مدل جامعی در

این زمینه و همچنین، مطالعات پیشین اندکی که در هر یک، تعداد محدودی از شاخص‌ها و ابعاد پایداری کسب‌وکار به‌صورت پراکنده بررسی شده است، نگارندگان این مقاله را بر آن داشت تا با جست‌وجو در میان متون و منابع موجود و استفاده از روش کیفی فراترکیب، به شناسایی و استخراج ابعاد و مؤلفه‌های پایداری کسب‌وکار و تدوین الگوی پایداری کسب‌وکار اقدام کنند. محققان با دید جامع و کل‌نگر به بررسی، جمع‌آوری و ترکیب و تفسیر ابعاد و شاخص‌های پایداری کسب‌وکار پرداختند و در نهایت، مدلی در قالب ۹۶ شاخص، ۱۶ مضمون و ۳ بُعد اصلی استخراج کردند. مرور و بررسی مطالعات پیشین نشان داد که مدل‌های موجود، سه بُعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را به‌عنوان ابعاد پایداری در نظر گرفته‌اند، بنابراین همان‌طور که شکل ۳ نشان می‌دهد، الگوی پایداری کسب‌وکار در این پژوهش نیز، دارای سه بُعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است که بُعد زیست‌محیطی آن با ۴۵ شاخص، گسترده‌ترین بُعد است و بُعدهای اجتماعی و اقتصادی، به‌ترتیب با ۳۳ و ۱۸ شاخص در رده‌های بعدی قرار دارند.

بُعد اقتصادی پایداری کسب‌وکار به اقدام‌ها و تمهیدهای مدیریتی کسب‌وکار، در استفاده بهینه از منابع و امکانات تولیدی برای حداکثرکردن سودآوری و عملکرد مثبت مالی اشاره دارد. به بیان دیگر، پایداری اقتصادی کسب‌وکار، متمرکز بر ارزش‌های اقتصادی همچون قیمت، کیفیت و هزینه است و توجه به این ارزش‌ها به ایجاد مزایای اقتصادی مختلفی از جمله، صرفه‌جویی در هزینه‌ها (کاهش ضایعات، اتلاف انرژی و سوخت، هدررفت منابع و...)؛ مدیریت بهینه ریسک و خطرهای پیش روی کسب‌وکار در طول زنجیره تأمین آنها منجر می‌شود. در واقع هدف نهایی کسب‌وکار به لحاظ اقتصادی، دستیابی به موفقیت‌های بلندمدت و داشتن مزیت رقابتی است که تحقق این امر، مستلزم استفاده کارا و بهینه از منابع و بازگشت سرمایه در زمان مناسب است. دستیابی به پایداری اقتصادی، فقط به‌معنای تداوم و استمرار فعالیت اقتصادی کسب‌وکار نیست، بلکه به‌معنای ماندگاری در نظام اقتصادی، برخورداری از شاخص‌هایی همچون قابلیت‌های سازمانی (انعطاف‌پذیری استراتژیک، انعطاف‌پذیری زنجیره ارزش و رسیدن به یکپارچگی مشتری)، نوآوری در فرایندها و فعالیت‌های کسب‌وکار، مدیریت ناب، مزیت رقابتی، بازاریابی، مدیریت ریسک و کارآفرینی است. همان‌طور که در الگوی نهایی این مقاله (جدول ۱) آمده است، در پژوهش‌های پیشین، فقط به‌طور خاص به نقش قابلیت‌های سازمانی (گلپارد و دلفت، ۲۰۱۶)، رابطه عملکرد مالی (ماکیکووا و همکاران، ۲۰۱۸)، نقش مدیریت ناب (مارتینزلوون و کالوو - آمودیو، ۲۰۱۷)، تأثیر عملکرد تأمین‌کنندگان (آگان، آکار و نیوریوتر، ۲۰۱۸)، نقش نوآوری در پایداری کسب‌وکار (سیلستر و تیرکا، ۲۰۱۹) و نقش کارآفرینی در پایداری کسب‌وکار (بن یوسف، بوبکر و عمری، ۲۰۱۸) اشاره شده است.

بُعد اجتماعی پایداری کسب‌وکار، به توانایی جامعه برای حفظ و نگهداری ابزارهای ضروری، ایجاد ثروت و رفاه و مشارکت اجتماعی، برای گسترش یکپارچگی و انسجام اجتماعی اشاره می‌کند و به‌عنوان یک مفهوم، به‌دنبال حفظ و ثبات مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه، در پیوند تنگاتنگ با سایر ابعاد پایداری (اقتصادی و زیست‌محیطی) است. مفهوم اجتماعی پایداری کسب‌وکار، دربردارنده تعهدها و اتخاذ سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها و استراتژی‌های واحدهای کسب‌وکار و بنگاه‌های اقتصادی، در انجام اقدام‌ها و فعالیت‌های عملیاتی برای ساختن جامعه عدالت‌محوری توأم با رفاه و آسایش است که در آن، مؤلفه‌های اصلی فرهنگی محیط پیرامونی افراد، حفظ شده و سهم نسل‌های آینده را نیز از این منابع تضمین و تأمین می‌کند. مفهوم اجتماعی پایداری کسب‌وکار، در واقع کسب و کار مسئولانه اجتماعی را مد نظر قرار

می‌دهد که می‌بایست تضمین‌کننده ایجاد کسب‌وکارهایی با روابط مثبت و سازنده با جامعه یا جوامعی باشد که در آن به فعالیت می‌پردازند.

در پژوهش حاضر، پس از مرور ادبیات و پیشینه تحقیق با رویکرد فراترکیب، شاخص‌های بُعد اجتماعی پایداری کسب‌وکار، در قالب ۷ مضمون (شامل سلامت، بهداشت و ایمنی، حقوق بشر، اصول اخلاقی، مشارکت ذی‌نفعان، کارکنان، فرهنگ و میراث فرهنگی و اعتبار اجتماعی شرکت) و ۳۳ شاخص جمع‌بندی و نهایی شد. در مقایسه با پژوهش‌های قبلی، رعیت‌پیشه و همکارانش (۱۳۹۵)، شاخص‌های پایداری اجتماعی را در سه مقوله سازمان‌محور، شرکت‌محور و انسان‌محور دسته‌بندی کردند؛ اما در مطالعه حاضر، هفت مضمون برای پایداری اجتماعی استخراج شده است. در مطالعات بدری احمدی، کوشی ساریونگ و رضایی^۱ (۲۰۱۷)، مانی، آگراوال و شارما (۲۰۱۴)، مانی، گوناسکاران، پاپادوپولوس، هازن و دویی^۲ (۲۰۱۶)، دومینگو، گاریاسگورا، سانز و پلیسر^۳ (۲۰۱۸) و سیرا - وارلا و همکاران (۲۰۱۸) برای پایداری، شاخص‌های بهداشت و ایمنی شغلی، آموزش، سهام‌داران و مسائل اخلاقی مطرح شده است، اما در مطالعه پیش رو، علاوه بر مواردی که بیان شد، شاخص‌های دیگری همچون اعتبار اجتماعی شرکت، فرهنگ و میراث فرهنگی و حقوق بشر نیز وجود دارد.

بُعد زیست‌محیطی پایداری کسب‌وکار را می‌توان مجموعه‌ای از برنامه‌ها، رویه‌ها و اقدام‌هایی دانست که به افزایش مسئولیت‌های کسب‌وکار در قبال محیط زیست منجر می‌شود و خود این برنامه‌ها و اقدام‌ها نیز، کسب‌وکارها را به سوی توسعه و استفاده بیشتر از فرایندها و فناوری‌هایی هدایت می‌کند که با محیط زیست سازگاری بیشتری دارند. پایداری زیست‌محیطی، دربردارنده اقدام‌های مادی و غیرمادی سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان است که از طریق وضع قوانین و مقررات زیست‌محیطی، تعریف روابط مناسب با ذی‌نفعان و هدایت سیستم‌های سازمانی و... برای کاهش تأثیرات منفی بر محیط زیست انجام می‌شود. در واقع، این بُعد از پایداری کسب‌وکار، به بخشی از ویژگی‌ها و شاخص‌های کسب‌وکارهای پایدار اشاره می‌کند که به‌طور مشخص، باید برای کاهش خسارت‌های زیست‌محیطی در نظر گرفته شوند. بنابراین مسئولیت‌های زیست‌محیطی شرکت‌ها و فعالیت‌هایی که در این راستا صورت می‌گیرد، می‌تواند منبعی برای مشروعیت بخشیدن به مزیت رقابتی آنها محسوب شود که این، خود به شکل‌گیری تصویری بهتر از شرکت در ذهن مشتریان، به‌عنوان دوستدار محیط‌زیست منجر شده و باعث می‌شود که فعالیت‌های آنها پایدار شود.

در این پژوهش شاخص‌های بُعد زیست‌محیطی پایداری کسب‌وکار در قالب ۶ مضمون (شامل تأمین‌کنندگان، طراحی و تولید، توزیع، حمل و نقل و فروش، انرژی، سوخت و انتشارات، لجستیک معکوس و زنجیره تأمین حلقه بسته و قوانین، مقررات و سیاست‌ها) و ۴۵ شاخص شناسایی و ارائه شد. در مطالعات پیمنتا و بال (۲۰۱۵)، پیلهوری و اله‌باری (۱۳۹۶)، الفت و مضروعی (۱۳۹۳)، آهی و سیرکی (۲۰۱۵) و وینتر و لاش (۲۰۱۶)، شاخص‌های مشابهی در بُعد زیست‌محیطی وجود دارد، اما در پژوهش حاضر با در نظر گرفتن شاخص‌های مشترک و اضافه کردن شاخص‌های دیگری که در مطالعات ذکر شده به آنها پرداخته نشده است و جمع‌بندی و استخراج مضامین تازه، سعی در ارائه الگویی جامع در بُعد زیست‌محیطی داشته است.

1. Badri Ahmadi & Kusi-Sarpong

2. Mani, Gunasekaran, Papadopoulos, Hazen & Dubey

3. Domingo, García-Segura, Sanz & Pellicer

بر اساس یافته‌ها و نتایج به‌دست آمده از تحقیق (مشخص شدن ابعاد، مضامین و شاخص‌های پایداری کسب‌وکار) به مدیران، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران حوزه کسب‌وکار پیشنهاد می‌شود که از مدل این پژوهش استفاده کرده و بر اساس شاخص‌های آن، به تأسیس کسب‌وکار و مدیریت آن، ارزیابی کسب‌وکارهای موجود، رفع نقص‌های احتمالی و عدم تطابق آنها با شاخص‌های مذکور اقدام کنند.

برای پژوهش‌های آتی، پیشنهاد می‌شود که مدل این تحقیق، در صنعتی خاص مانند خودروسازی بررسی شده و شاخص‌های موجود در مدل، برای آن صنعت بومی‌سازی شود. از آنجا که این پژوهش به صورت کیفی و با رویکرد فراترکیب انجام شده است، به محققان بعدی پیشنهاد می‌شود که با در نظر گرفتن جامعه آماری خاص، مدل را با روش‌های کمی همچون مدل‌سازی معالات ساختاری برازش کرده و میزان همبستگی ابعاد و شاخص‌های آن را بررسی کنند. در قالب پیشنهاد دیگر، می‌توان موانع پایداری کسب‌وکار را شناسایی کرد و به بررسی حرکت‌کننده کسب‌وکارهای ایرانی به سوی پایداری و علل و عوامل آن پرداخت.

یکی از محدودیت‌های تحقیق، این بود که مطالعات داخلی‌ای وجود نداشت که به‌طور مستقیم به موضوع طراحی مدل پایداری کسب‌وکار در زنجیره تأمین پرداخته باشد. این محدودیت موجب شد که محقق زمان زیادی را برای جست‌وجوی مطالعات صرف کند، به‌ویژه برای تحقیقات خارجی که نیازمند ترجمه محتواهای مدنظر به زبان فارسی بوده است. یکی دیگر از دشواری‌های این تحقیق که در عین حال قوت آن نیز محسوب می‌شود، استفاده از رویکرد فراترکیب است. رویکرد فراترکیب، مستلزم مطالعه گسترده در ادبیات مدنظر، استخراج کدهای مرتبط با هدف و سؤال پژوهش، جمع‌بندی، ترکیب و تفسیر کدها، به‌منظور کشف مضامین مشترک و جامع با استفاده از درک عمیق مفاهیم است که برای انجام چنین تحقیقی، باید پژوهش گروهی انجام داد و زمان زیادی صرف کرد.

منابع

- الفت، لعلیا؛ خاتمی فیروزآبادی، علی؛ خداوردی، روح‌الله (۱۳۹۰). مقتضیات تحقق مدیریت زنجیره تأمین سبز در صنعت خودروسازی ایران. *فصلنامه علوم مدیریت ایران*، ۶(۲۱)، ۱۲۳-۱۴۱.
- الفت، لعلیا؛ مزروعی نصرآبادی، اسماعیل (۱۳۹۳). مدلی جهت اندازه‌گیری پایداری زنجیره تأمین مورد مطالعه: صنعت فرش ماشینی ایران. *فصلنامه علوم مدیریت ایران*، ۹(۳۳)، ۲۹-۴۶.
- الهیاری، مهسا؛ پیله‌وری، نازنین (۱۳۹۶). شناسایی عوامل پایداری زنجیره تأمین مبتنی بر حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در صنعت خودروسازی (مطالعه موردی: شرکت صنعتی ایران خودرو). *مدیریت زنجیره تأمین*، ۱۹(۵۸)، ۵۶-۷۳.
- حاجی حیدری، نسترن؛ کیماسی، مسعود؛ عمویی، علی. (۱۳۹۳). توسعه چارچوبی جامع برای ارزیابی عملکرد بازاریابی با استفاده از رویکرد فراترکیب: مطالعه‌ای در صنعت بانکداری ایران. *مدیریت بازرگانی*، ۶(۲)، ۲۷۱-۲۹۰.
- حساس یگانه، یحیی؛ برزگر، قدرت‌الله (۱۳۹۲). ارائه مؤلفه‌ها و شاخص‌های بُعد اجتماعی مسئولیت شرکت‌ها و وضعیت موجود آن در ایران. *مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی*، ۲(۱)، ۲۰۹-۲۳۴.

- حسین‌زاده، سید رضا؛ خسروی بیگی، رضا؛ ایستگلدی، مصطفی؛ شمس‌الدینی، رضا (۱۳۹۰). ارزیابی پایداری زیست‌محیطی در نواحی شهری با استفاده از فن تصمیم‌گیری چند معیاره تخصیص خطی (مطالعه موردی: شهر بندرتراکم). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۶(۶)، ۳۱-۵۱.
- رعیت پیشه، سعید؛ احمدی کهنعلی، رضا؛ عباس نژاد، طیبه (۱۳۹۵). به‌کارگیری رویکرد کیفی فراترکیب جهت ارائه مدل جامع ارزیابی پایداری زنجیره تأمین. *پژوهش‌های نوین در تصمیم‌گیری*، ۱(۱)، ۱۳۹-۱۶۶.
- سیدجوادین، سید رضا؛ صفری، حسین؛ ابراهیمی، عباس (۱۳۹۵). ارائه چارچوبی برای شناسایی ریسک‌های راهبرد در شرکت‌های هولدینگ سرمایه‌گذاری. *مدیریت بازرگانی*، ۱۸(۱)، ۸۹-۱۱۶.
- شرفی، لیلا؛ رضائی، روح‌الله؛ میرک‌زاده، علی‌اصغر؛ کرمی‌دهکردی، اسماعیل (۱۳۹۶). بررسی الگوهای سنجش سطح پایداری کسب‌وکارهای کوچک و متوسط کشاورزی. *کارآفرینی در کشاورزی*، ۴(۴)، ۱-۲۰.
- صادقی مقدم، محمدرضا؛ صفری، حسین؛ احمدی نودری، مجتبی (۱۳۹۴). اندازه‌گیری پایداری زنجیره تأمین خدمات با استفاده از سیستم استنتاج فازی چندمرحله‌ای/چندبخشی (مطالعه موردی: بانک پارسیان). *مدیریت صنعتی*، ۷(۳)، ۵۳۳-۵۶۲.
- صفائی قادیکلای، عبدالحمید؛ غلامرضاتبار دیوکلای، زهرا (۱۳۹۳). تبیین چارچوبی برای ارزیابی پایداری زنجیره تأمین موادغذایی با استفاده از فرایند تحلیل شبکه‌ای فازی (مورد مطالعه: شرکت‌های منتخب تولیدی فرآورده‌های گوشتی استان مازندران). *فصلنامه مدیریت صنعتی*، ۳(۳)، ۵۳۵-۵۵۴.
- علی محمدلو، مسلم؛ اکبری، بنفشه؛ مهدویان‌پور، الهام (۱۳۹۳). شناسایی مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها با استفاده از تکنیک دلفی فازی (مطالعه موردی: دانشگاه شیراز). *آموزش عالی ایران*، ۶(۳)، ۱۶۱-۱۹۲.
- قاسمی حسین‌آبادی، فائزه (۱۳۹۴). مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و نحوه سنجش آن. *دوماهنامه علمی - تخصصی مطالعات کاربردی در علوم مدیریت و توسعه*، ۱(۲)، ۴۳-۵۴.
- قاسمی، احمدرضا؛ رعیت‌پیشه، محمدعلی (۱۳۹۴). ارائه مدلی برای ارزیابی پایداری زنجیره تأمین با رویکرد فراترکیب. *پژوهشنامه مدیریت اجرایی*، ۷(۱۴)، ۹۱-۱۱۲.
- مانیان، امیر؛ رونقی، محمد حسین (۱۳۹۴). ارائه چارچوب جامع پیاده‌سازی بازاریابی اینترنتی با استفاده از روش فراترکیب. *مدیریت بازرگانی*، ۷(۴)، ۹۰۱-۹۲۰.
- مهرابی خوزانی، مهدی (۱۳۹۷). شناسایی و رتبه‌بندی شاخص‌های بُعد محیط زیست مدیریت زنجیره تأمین پایدار. *دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در عمران، معماری، مدیریت شهری و محیط زیست*، کرج، دانشگاه جامع علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری‌ها.
- هارون رشیدی، سمیه؛ مهرابی، علی؛ رحیمی، فرج‌الله؛ جعفری، عیسی (۱۳۹۵). مروری بر روش‌های ارزیابی پایداری کسب‌وکار، *اولین همایش ملی پایداری کسب‌وکار*، اهواز، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- هاشمی پطردی، سید حمید؛ صادقی مقدم، محمدرضا؛ جعفر نژاد، احمد؛ صفری، حسین (۱۳۹۷). مرور نظام مند بر ادبیات راهبرد زنجیره تأمین. *مدیریت بازرگانی*، ۱۰(۲)، ۲۷۹-۳۰۲.

References

- 11 questions to help you make sense of descriptive/cross-sectional studies. How to use this appraisal tool. Available at: URL: www.reache.files.wordpress.com/2010/03/cross-sectional-appraisal-tool.pdf; 2015.
- Azapagic, A. (2003). Systems approach to corporate sustainability: A general management framework. *Process Safety and Environmental Protection*, 81(5), 303-316.
- Aalok, K., & Ramesh, A. (2019). Development of social sustainability index for freight transportation system. *Journal of Cleaner Production*, 210, 77-92.
- Ben Youssef, A., Boubaker, S., & Omri, O. (2018). Entrepreneurship and sustainability: The need for innovative and institutional solutions. *Technological Forecasting and Social Change*, 129, 232-241.
- Ağan, Y., Acar, M.F., & Neureuther, B. (2018). The Importance of Supplier Development for Sustainability. In: *Zeimpekis V., Aktas E., Bourlakis M., Minis I. (eds) Sustainable Freight Transport. Operations Research/Computer Science Interfaces Series*, 63. Springer, Cham.
- Alimohammadlou, M., Akbari, B., & Mahdavianpour, E. (2014). Identifying Social Responsibility in Universities (USR) Using Fuzzy Delphi. Case study: Shiraz University. *Iranian Higher Education*, 6(3), 161-192. (in Persian)
- Ashby, A., Leat, M., & Hudson-Smith, M. (2012). Making connections: a review of supply chain management and sustainability literature. *Supply Chain Management: An International Journal*, 17 (5), 497-516.
- Amindoust, A., Ahmed, S., Saghafinia, A., Bahreinejad, A. (2012). Sustainable supplier selection: a ranking model based on fuzzy inference system. *Applied Soft Computing*, 12 (6), 1668-1677.
- Rahdari, A., Sepasi, S., & Moradi, M. (2016). Achieving sustainability through Schumpeterian social entrepreneurship: The role of social enterprises. *Journal of Cleaner Production*, 137, 347-360.
- Azadi, M., Jafarian, M., Saen, R.F., & Mirhedayatian, S.M. (2015). A new fuzzy DEA model for evaluation of efficiency and effectiveness of suppliers in sustainable supply chain management context. *Computers & Operations Research*, 54, 274-285.
- Azapagic, A. & Perdan, S. (2000). Indicators of sustainable development for industry: a general framework. *Process Safety and Environmental Protection*, 78(4), 243-261.
- Baumgartner, R.J. & Ebner, D. (2010). Corporate Sustainability Strategies: Sustainability Profiles and Maturity Levels. *Sustainable Development*, 18(2), 76-89.
- Bench, S., & Day, T. (2010). The user experience of critical care discharges: a meta-synthesis of qualitative research. *International journal of nursing studies*, 47(4), 487-499.
- Bin, L., & Hong-Jun, L. (2010). A research on supplier assessment indices system of green purchasing. In: *International Conference on ICEE. IEEE*, March 13-14, 314-317.
- Silvestre, B.S. & Țîrcă, D.M. (2019). Innovations for sustainable development: Moving toward a sustainable future. *Journal of Cleaner Production*, 208, 325-332.

- Buyukozkan, G., & Berkol, C. (2011). Designing a sustainable supply chain using an integrated analytic network process and goal programming approach in quality function deployment. *Expert Systems with Applications*, 38(11), 13731–13748.
- Chiou, C. Y., Hsu, C. W. & Hwang, W. Y. (2008). Comparative investigation on green supplier selection of the American, Japanese and Taiwanese Electronics Industry in China. *IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management*, Singapore, 2008, 1909-1914.
- Carlson, A., & Palmer, C. (2016). A qualitative meta-synthesis of the benefits of eco-labeling in developing countries. *Ecological Economics*, 127, 129-145.
- Gelhard, C. & von Delft, S. (2016). The role of organizational capabilities in achieving superior sustainability performance. *Journal of Business Research*, 69(10), 4632-4642.
- Carter C.R., & Rogers D.S. (2008) "A framework of sustainable supply chain management: Moving toward new theory", *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 38(5), 360-387.
- Dillard, J., Dujon, V., King, M.C. (2009). Understanding the Social Dimension of Sustainability. New York, *Master e-book ISBN*, ISBN 0-203-89297-6.
- Dou, Y., & Sarkis, J., (2010). A joint location and outsourcing sustainability analysis for a strategic offshoring decision. *Int. J. Prod. Res.* 48 (2), 567-592.
- Duarte, S., & Cruz-Machado, V. (2017). Green and Lean Model for Business Sustainability. In: Xu J., Hajiyev A., Nickel S., Gen M. (eds) Proceedings of the Tenth International Conference on Management Science and Engineering Management. *Advances in Intelligent Systems and Computing*, 502. Springer, Singapore.
- Staniškienė, E., & Stankevičiūtė, Ž. (2018). Social sustainability measurement framework: the case of employee perspective in a CSR-committed organization. *Journal of Cleaner Production*, 188, 708-719.
- Elkington, J. (1998). Partnerships from Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business. *Environmental Quality Management*, 6, 37-51.
- Erdirencelebi, M., & Dundar, A. O. (2012). Corporate view on sustainability: a research in the province of Konya. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 1199-1207.
- Buffa, F., Franch, M., & Rizio, D. (2018). Environmental management practices for sustainable business models in small and medium sized hotel enterprises. *Journal of Cleaner Production*, 194, 656-664.
- Gembariski, P.C., Schoormann, T., Schreiber, D., Knackstedt, R., Lachmayer, R. (2018). Effects of Mass Customization on Sustainability: A Literature-Based Analysis. In: Hankammer S., Nielsen K., Piller F., Schuh G., Wang N. (eds) *Customization 4.0*. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham.285-300.
- Gold, S., Awasthi, A. (2015). Sustainable global supplier selection extended towards sustainability risks from (1n) th tier suppliers using fuzzy AHP based approach. *IFAC-PapersOnLine*, 48-3, 966-971.

- Badri Ahmadi, H., Kusi-Sarpong, S. & Rezaei, J. (2017). Assessing the social sustainability of supply chains using Best Worst Method. *Resources, Conservation and Recycling*, 126, 99-106.
- Hajiheidari, N., Keimasi, M., Amoei Ojaki, A. (2014). Development of a Comprehensive Framework for Marketing Performance Assessment Using Meta-Synthesis Approach: a Study in Iran Banking Industry. *Journal of Business Management*, 6(2), 271-290. (in Persian)
- Harms, D., Hansen, E. G., & Schaltegger, S. (2013). Strategies in sustainable supply chain management: an empirical investigation of large German companies. *Corporate social responsibility and environmental management*, 20(4), 205-218.
- Haroon Rashidi, S., Mehrabi, A., Rahimi, F., & Jafari, E (2016). A review of business sustainability assessment methods. *First national conference of business sustainability, Ahvaz, Shahid Chamran university of Ahvaz*. https://www.civilica.com/Paper-BUSUCONF01-BUSUCONF01_003.html. (in Persian)
- Hashemi Petrudi, S., Sadeghi Moghaddam, M., Jafarnejad Chaghooshi, A., Safari, H. (2018). A Systematic Literature Review on Supply Chain Strategy. *Journal of Business Management*, 10(2), 279-302. (in Persian)
- Hashemi, S.H., Karimi, A., Tavana, M. (2015). An integrated green supplier selection approach with analytic network process and improved Grey relational analysis. *International Journal of Production Economics*, 159, 178-191.
- Hassas Yeganeh, Y., & Barzegar, G., (2013). Identifying the components and indicators of corporate social responsibility in Iran. *Quarterly Journal of Socio-Cultural Development Studies*, 2(1), 209-234. (in Persian)
- Holt, D., & Ghobadian, A. (2009). An empirical study of green supply chain management practices amongst UK manufactures. *Journal of Manufacturing Technology Management*, 20(7), 933-956.
- Hörisch, J., Freeman, R. E., & Schaltegger, S. (2014). Applying Stakeholder Theory in Sustainability Management Links, Similarities, Dissimilarities, and a Conceptual Framework. *Organization & Environment*, 27(4), 328-346.
- Hosseinzadeh, S., Khosrobeygi, R., Istgalday, M., & Shmsoddini, R. (2011). An assessment of environmental sustainability in urban areas using multi-criteria decision making method - Linear assignment (Case Study: City of Bandar Turkman). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 6(16), 31-51. (in Persian)
- Dakov, I. & Novkov, S. (2007). Assessment of the lean production effect on the sustainable industrial enterprise development. *Bussines Theory and Practise*, 8(4), 183-188.
- Ing.Lubica, Kovacova. (2013). The Integration of Lean Management and Sustainability. *Transfer inovácií*, 26, 195-199.
- Hong, J., Liu, C., Chou, Sh., Tsai, Ch., & Chung, Y. (2017). From innovation to sustainability: Sustainability innovations of eco-friendly hotels in Taiwan. *International Journal of Hospitality Management*, 63, 44-52.

- Sun, J., Wu, Sh. & Yang, K. (2018). An ecosystemic framework for business sustainability. *Business Horizons*, 61(1), 59-72.
- Szopik-Decpczyńska, K., Kędzińska-Szczepaniak, A., Szczepaniak, K., Cheba, K., Gajda, W. & Ioppolo, G. (2018). Innovation in sustainable development: an investigation of the EU context using 2030 agenda indicators. *Land Use Policy*, 79, 251-262.
- Fellnhöfer, K. (2017). Drivers of innovation success in sustainable businesses. *Journal of Cleaner Production*, 167, 1534-1545.
- Montalbán-Domingo, L., García-Segura, T., Sanz, A. & Pellicer, E. (2018). Social sustainability criteria in public-work procurement: An international perspective. *Journal of Cleaner Production*, 198, 1355-1371.
- Lee, K.H. & Cheong, I.M. (2011). Measuring a carbon footprint and environmental practice: The case of Hyundai Motors Co. (HMC). *Industrial Management and Data Systems - IMDS*, 111(6), 961-978.
- Sierra-Varela, L.A., Yepes, V. & Pellicer, E. (2018). A review of multi-criteria assessment of the social sustainability of infrastructures. *Journal of Cleaner Production*, 187, 496-513.
- Leonidou, L.C., Leonidou, C.N., Fotiadis, T.A. & Zeriti, A. (2013). Resources and capabilities as drivers of hotel environmental marketing strategy: Implications for competitive advantage and performance. *Tourism Management*, 35, 94-110.
- Maciková, L., Smorada, M., Dorčák, P., Beug, B., & Markovič, P. (2018). Financial Aspects of Sustainability: An Evidence from Slovak Companies. *Sustainability*, 10(7), 2274.
- Mani, V., & Gunasekaran, A. (2018). Four forces of supply chain social sustainability adoption in emerging economies. *International Journal of Production Economics*, 199(C), 150-161.
- Mani, V., Agrawal, R., & Sharma, V. (2014). Supplier selection using social sustainability: AHP based approach in India. *International Strategic Management Review*, 2, 98-112.
- Manian, A., Ronaghi, M. (2015). A Comprehensive Framework for E-marketing Implementation by Meta-Synthesis Method. *Journal of Business Management*, 7(4), 901-920. (in Persian)
- Martínez García de Leaniz, Patricia & Rodríguez-del-Bosque, Ignacio. (2014). Sustainability Dimensions: A Source to Enhance Corporate Reputation. *Corporate Reputation Review*. 17(4), 239-253.
- Martinez Leon, H. & Javier, Calvo-Amodio (2016). Towards lean for sustainability: Understanding the interrelationships between lean and sustainability from a systems thinking perspective. *Journal of Cleaner Production*. 142(2017). 4384-4402.
- Masoumik, S. M., Abdul-Rashid, S. H., Olugu, E. U., & Raja Ghazilla, R. A. (2014). Sustainable supply chain design: A configurational approach. *The Scientific World Journal*, 2014.
- Mehrabi Khozani, M. (2018). Identification and ranking of environmental dimension indicators of sustainable supply chain management. 2nd International conference on modern research in civil engineering, architecture urban management and environment, Karaj. https://www.civilica.com/Paper-ENGIN02-ENGIN02_054.html. (in Persian)

- Mina, H., Mirabedini, S.N., Hadi, K. & Ghaderi, S.F. (2014). A new two stage integrated approach for green supplier selection. *Applied mathematics in Engineering, Management and Technology*, (Feb. 2014), 1247-1264.
- Olfat, L., & Mazrooi Nasr Abadi, E. (2014). A model for measuring sustainability of supply chain, case study: mechain made carpet industry of Iran. *Iranian Journal of Management Sciences*, 9(33), 29-46. (in Persian)
- Olfat, L., Khatami Firouzabadi, A., & Khodaverdi, R. (2012). Green supply chain management within Iranian automobile industry. *Iranian journal of management sciences*, 6(21), 123-141. (in Persian)
- Olson, D.L., Wu, D.D. (2017). Sustainability and Enterprise Risk Management. In: *Enterprise Risk Management Models. Springer Texts in Business and Economics*. Springer, Berlin, Heidelberg.
- Ahi, P. & Searcy, C. (2015). An analysis of metrics used to measure performance in green and sustainable supply chains. *Journal of Cleaner Production*, 86, 360-377.
- Martínez-Jurado, P.J. & Moyano-Fuentes, J. (2014). Lean Management, Supply Chain Management and Sustainability: A Literature Review. *Journal of Cleaner Production*, 85, 134-150.
- Jia, P., Diabat, A. & Mathiyazhagan, K. (2015). Analyzing the SSCM practices in the mining and mineral industry by ISM approach. *Resources Policy*, 46(1), 76-85.
- Orsolya, P. (2012). Lean in the aspect of Sustainability. *Club of Economics in Miskolc' TMP*, 8(1), 54-58.
- Pilevari, N., & Allahyari, M. (2018). Applying the Fuzzy Delphi Approach to Identify supply sustainability factors based on social, economic and environmental dimensions in the automobile industry (Case study: Iran Khodro Industrial Co). *Journal of supply chain management*, 19(58), 56-73. (in Persian)
- Pimenta, H.C.D., & Ball, P.D. (2015). Analysis of environmental sustainability practices across upstream supply chain management. *Procedia CIRP*, 26, 677-682.
- Qasemi Hossein Abadi, F. (2017). Social responsibility of companies and how to measure it. *Applied Studies in Management Sciences and Development*, 1(2), 43-54. (in Persian)
- Qasemi, A.R., Rayat Pisha, M.A. (2016). Presenting a Model for Assessing of Supply Chain Sustainability with Meta Synthesis Approach. *Journal of Executive Management*, 7(14), 91-112. (in Persian)
- Rayat Pisha, S., Ahmadi Kahnali, R., Abbasnejad, T. (2016). Applying the qualitative approach meta-syntheses for provide a comprehensive model of assessment of the sustainability supply chain. *Modern Research in Decision Making*, 1(1), 139-166. (in Persian)
- Reefke, H., & Trocchi, M. (2013). Balanced scorecard for sustainable supply chains: design and development guidelines. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 62(8), 805-826.
- Dhahri, S. & Omri, A. (2018). Entrepreneurship contribution to the three pillars of sustainable development: What does the evidence really say? *World Development*, 106, 64-77.

- Sadeghi Moghadam, M., Safari, H., & Ahmadi Nozari, M. (2015). Measuring sustainability of service supply chain by using a multi-stage/multicast fuzzy inference system (Studied Case: Parsian Bank). *Industrial Management Journal*, 7(3), 533-562. (in Persian)
- Safaei Ghadikolaee, A., & Gholamrezatabar Divkolaee, Z. (2014). Determinants of framework for assessing the sustainability of food supply chains using fuzzy analytic network process (Case study: Selected meat production companies of Mazandaran). *Industrial Management Journal*, 6(3), 535-554. (in Persian)
- Sahin, F., & Robinson, E. P. (2002). Flow coordination and information sharing in supply chains: review, implications, and directions for future research. *Decision sciences*, 33(4), 505-536.
- Hassanzadeh Amin, S. & Guoqing, Zh. (2012). An integrated model for closed-loop supply chain configuration and supplier selection: Multi-objective approach. *Expert Systems with Applications*, 39(8), 6782-6791.
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2007). Handbook for synthesizing qualitative research. Springer, New York.
- Sarkis, J., Helms, M. M., & Hervani, A. A. (2010). Reverse logistics and social sustainability. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 17(6), 337-354.
- Seuring, S. & Muller, M. (2008). From a literature review to a conceptual framework for sustainable supply chain management. *Journal of Cleaner Production*, 16 (15), 1699-1710.
- Seyyed Javadin, S., Safari, H., Ebrahimi, A. (2016). Presenting a framework for investigation strategy risks at investment holding company. *Journal of Business Management*, 8(1), 89-116. (in Persian)
- Sharafi, L., Rezaei, R., Mirakzadeh, A.A., & Karamidehkordi, E (2018). Investigation of measuring patterns of sustainability level in small and mid-sized businesses in agriculture. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 4(4), 1-20. (in Persian)
- Rajak, S., Parthiban, P. & Dhanalakshmi, R. (2016). Sustainable transportation systems performance evaluation using fuzzy logic. *Ecological Indicators*, 71, 503-513.
- Rajak, S., & Vinodh, S. (2015). Application of fuzzy logic for social sustainability performance evaluation: a case study of an Indian automotive component manufacturing organization. *Journal of Cleaner Production*, 108(A), 1184-1192.
- Winter, S. & Lasch, R. (2016). Environmental and social criteria in supplier evaluation - Lessons from the fashion and apparel industry. *Journal of Cleaner Production*, 139, 175-190.
- Luthra, S., Govindan, K., Kannan, D., Mangla, S.K., & Garg, Ch. P. (2017). An integrated framework for sustainable supplier selection and evaluation in supply chains. *Journal of Cleaner Production*, 140, 1686-1698.
- Popovic, T., Barbosa-Póvoa, A., Kraslawski, A. & Carvalho, A. (2018). Quantitative indicators for social sustainability assessment of supply chains. *Journal of Cleaner Production*, 180, 748-768.

- Tay, M. Y., Rahman, A. A., Aziz, Y. A., & Sidek, S. (2015). A Review on drivers and barriers towards sustainable supply chain practices. *Environmental Management*, 5(10), 892-897.
- Mani, V., Agrawal, R. & Sharma, V. (2015). Supply Chain Social Sustainability: A Comparative Case Analysis in Indian Manufacturing Industries. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 189, 234-251.
- Mani, V., Gunasekaranb, A., Papadopoulos, T., Hazen, B., & Dubey, R. (2016). Supply chain social sustainability for developing nations: Evidence from India. *Resources, Conservation and Recycling*, 111, 42–52.
- Venkatesh, M., Gunasekaran, A., & Delgado, C. (2018). Supply chain social sustainability: Standard adoption practices in Portuguese manufacturing firms. *International Journal of Production Economics*, 198(C), 149-164.
- Wagner, S. (2010). Indirect and Direct Supplier Development: Performance Implications of Individual and Combined Effects. *IEEE Transactions on Engineering Management*, 57(4), 536 - 546.
- Weber, O. (2016). Finance and Sustainability. In: *Heinrichs H., Martens P., Michelsen G., Wiek A. (eds) Sustainability Science*. Springer, Dordrecht, 119-127.
- Wittstruck, D., & Teuteberg, F. (2011). Understanding the success factors of sustainable Supply chain management: empirical evidence from the electrics and electronics Industry. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 19(3), 141-158.
- Wolf, J. (2011). Sustainable supply chain management integration: A qualitative analysis of the German manufacturing industry. *Journal of Business Ethics*, 102(2), 221-235.
- Yakovleva, N., Sarkis, J., & Sloan, T.W. (2010). Sustainability indicators for the food supply chain. In Woodhead Publishing Series in Food Science, Technology and Nutrition, Environmental Assessment and Management in the Food Industry, *Woodhead Publishing*, Cambridge, 297-329.
- Zhu, Q., Sarkis, J., & Lai, K. (2007). Initiatives and outcomes of green supply chain management implementation by Chinese manufacturers. *Journal of Environmental Management*, 85, 179-189.
- Zimmer L. (2006). Qualitative meta-synthesis: a question of dialoguing with texts. *Journal of Advanced Nursing*, 53(3), 311-318.